

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ**

**«ЕКОНОМІКА МАЙБУТНЬОГО: НОВІ
ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ДЛЯ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»**

**Збірник матеріалів Наукового студентського форуму
(15 квітня 2025 року)**

Одеса 2025

Економіка майбутнього: нові виклики та шляхи розвитку для молодих науковців: Збірник матеріалів Наукового студентського форуму, 15 квітня 2025 року. Одеса, ОДАУ. 2025. 119 с.

У збірнику представлені тези доповідей, аналітичні та результати досліджень молодих дослідників, присвячені актуальним проблемам економічного розвитку в умовах сучасних викликів. Основну увагу зосереджено на інноваційних підходах до управління економікою, адаптації до глобальних трансформацій, проблемам аграрного сектору, розвитку послуг та впровадженні новітніх технологій в економічні процеси. Особливе місце відведено аналізу ролі молодих науковців у формуванні стратегій сталого розвитку та подоланні економічних криз.

Збірник розрахований на науковців, студентів, викладачів, а також усіх, хто цікавиться сучасними тенденціями в економіці та перспективами її розвитку.

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради факультету економіки та управління Одеського державного аграрного університету протокол №8 від 21.04.2025 року.

Редакційна колегія:

Мацієвич Т.О. к.е.н., доцент, в.о. декана факультету економіки та управління, ОДАУ (голова ред.колегії)

Запша Г.М., д.е.н., професор, зав. кафедри менеджменту, ОДАУ

Крюкова І.О., д.е.н., професор, зав. кафедри обліку і оподаткування, ОДАУ

Князева О.А., д.е.н., професор, зав. кафедри економічної теорії та економіки підприємства, ОДАУ

Лівінський А.І., д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування, ОДАУ

Томчук В.В., к. е. н., доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту, Донецький національний університет імені Василя Стуса

Найда А.В., к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування (заступник голови ред.колегії)

Петренко О.П. к.е.н., доцент кафедри економічної теорії та економіки підприємства ОДАУ (відповідальний секретар)

Відповідальність за достовірність даних, зміст і якість матеріалів збірника несуть автори.

Андонова Ф.А.,
здобувачка вищої освіти
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Найда А.В.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ: НОВІ ПІДХОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Сучасні інтеграційні процеси та кризові умови зовнішнього середовища, в якому функціонують суб'єкти господарювання усіх форм власності зумовлюють потребу вироблення ефективної системи управління. Важливу роль в удосконаленні ієрархічної системи управління відводять внутрішньому контролю, як первинному виду контролю, який організовується і проводиться в середині підприємства.

Головне призначення внутрішнього контролю полягає в забезпеченні своєчасною релевантною інформацією керівництва підприємства про виявлення та попередження відхилень, помилок і шахрайства, усунення їх причин. Тому, належно організований внутрішній контроль, який водночас потребує ґрунтовних знань у сфері бухгалтерського обліку, як основного інформаційного джерела підтримки управлінських рішень, дасть змогу налагодити взаємозв'язок функцій управління різних рівнів підприємства.[1] .

Питаннями організація внутрішнього контролю у бюджетних установах займались багато науковців зокрема: Замула І.В. , Дікань Л. В. З., Лиско Н., Лук'янець В. В.

Все це потребує підготовки висококваліфікованих кадрів зі спеціальності «Облік і оподаткування», які б могли на належному рівні та в установленому законодавством порядку організовувати підрозділи внутрішнього контролю на підприємствах, в установах та організаціях; складати плани проведення перевірок; проводити інвентаризації майна, грошей, розрахунків та інших об'єктів внутрішнього контролю; організовувати та здійснювати перевірки фінансової та податкової звітності; аналізувати і узагальнювати результати контролю та відображати їх у відповідних матеріалах контролю; пропонувати заходи щодо усунення виявлених недоліків, порушень та зловживань, виявлених за результатами контролю

Організація внутрішнього контролю у бюджетних установах є важливою темою, яка привертає увагу науковців та практиків. Сучасні підходи до внутрішнього контролю акцентують увагу на інтеграції нових технологій, таких як автоматизація процесів та використання аналітики даних. Це дозволяє підвищити ефективність контролю, зменшити ризики шахрайства та забезпечити прозорість у використанні бюджетних коштів.

Науковці також підкреслюють важливість навчання персоналу та розвитку культури відповідальності в організаціях. Впровадження нових інструментів, таких як системи управління ризиками та електронні платформи для моніторингу фінансових потоків, може суттєво покращити процеси внутрішнього контролю. Загалом, нові підходи до організації внутрішнього контролю у бюджетних установах спрямовані на забезпечення більшої ефективності, прозорості та підзвітності у використанні державних ресурсів.

Внутрішній контроль у бюджетних установах є комплексною системою, що включає організаційні заходи, процедури, політику та інструменти, спрямовані на забезпечення законності, доцільності та ефективності використання бюджетних ресурсів. Він змінює ключову роль у запобіганні зловживанням, мінімізації фінансових втрат і досягає стратегічних цілей установи.

Історично внутрішній контроль у бюджетних установах базувався на ретроспективному аналізі — перевірці фінансових документів, звітності та

операцій після їх завершення. Основна увага приділялася виявленню пошкоджень, таких як нецільове використання коштів чи помилки в бухгалтерському обліку. Такий підхід є переважно реактивним і не завжди дозволяє тимчасово усунути проблеми.

Сучасні концепції внутрішнього контролю, орієнтовані на проактивність. Це визначений перехід від простого завершення до їх передування через оцінку ризиків, удосконалення управлінських процесів і впровадження стратегічного підходу. Контроль стає не лише функцією перегляду, а й інструментом підвищення ефективності роботи установи.

Розвиток інформаційних технологій відкриває нові можливості для внутрішнього контролю. Використання спеціалізованого програмного забезпечення (наприклад, ERP-системи), електронної системи документобігу та платформи для моніторингу фінансових операцій дозволяє автоматизувати рутинні процеси, зменшити людський фактор і забезпечити реальний час доступу до даних. Ризик-орієнтований підхід : Передбачає ідентифікацію, аналіз і управління виявленими ризиками (фінансовими, операційними, репутаційними) для їх реалізації. Дозволяють оцінювати результативність діяльності установи, порівнювати планові та фактичні показники, а також виявляти відхилення на ранніх етапах.

Незалежна оцінка внутрішніх процесів, яка допомагає виявляти слабкі місця та давати рекомендації щодо їх усунення. Використання великих даних для прогнозування тенденцій і виявлення аномалій у фінансових операціях.

Успіх внутрішнього контролю значною мірою залежить від компетентності та відповідальності працівників. Регулярне навчання, тренінги з питань фінансової дисципліни, етики та використання нових інструментів сприяють формуванню культури відповідного ставлення до бюджетних ресурсів. Важливо також мотивувати персонал до активної участі в контрольних процесах.

Публікація звітів про діяльність бюджетних установ, використання відкритих даних і залучення громадськості до моніторингу витрат стають промисловими інструментами зовнішнього тиску. Це досягає рівня довіри до

установи та стимулює її керівництво до утримання високих стандартів управління.

Модернізація системи внутрішнього контролю досягається з низькою перешкодою: недостатнє фінансування для закупівлі сучасного обладнання та програмного забезпечення, брак спеціалістів із відповідними знаннями, а також опір змінам з боку працівників, які викликали старі методи роботи. Подолання цих бар'єрів потребує системного підходу та підтримки з боку держави.

У майбутньому внутрішній контроль у бюджетних установах може бути значно вдосконалений завдяки інтеграції штучного інтелекту, машинного навчання та аналітики великих даних. Ці технології дозволяють прогнозувати ризики, автоматично виявляти недоліки операції та оптимізувати управлінські рішення, що зроблять контроль більш точним і менш витратним.

Література

1. Замула І.В. Внутрішній контроль: навч. посіб. Чернівці : 2021. 69с.
<https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7959/%D0%97%D0%B0%D0%BC%D1%83%D0%BB%D0%B0.pdf?sequence=1&isAllowed> (дата звернення: 05.04.2025).
2. Дікань Л. В. Контроль у бюджетних установах.:Харків 2019. 236 с.
https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/126131/mod_resource/content/1/%D0%91%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf (дата звернення: 05.04.2025).
3. Лиско Н. Підвищення податків: наслідки для бізнесу. 2024 с. 5
https://biz.ligazakon.net/analitics/232021_pdvishchennya-podatkv-nasltdki-dlya-bznesu (дата звернення: 22.03.2025).
4. Лук'янець В. В. Облік, аналіз і контроль доходів та видатків бюджетних установ: організація та методика Тернопіль. 2020 с. 14
<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/40326/1/Lukianets%20V.%20ODSzm-21.pdf> (дата звернення: 05.04.2025).

Бова А.О.,

Здобувач вищої освіти

*Спеціальності 204 «Технологія виробництва і
переробки продукції тваринництва»*

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса. Україна

Науковий керівник Шевченко А.А.,

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і

економіки підприємства

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса. Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ СТАДОМ ТА ГОДІВЛЕЮ: ВПЛИВ НА ПРИБУТКОВІСТЬ БІЗНЕСУ

Сучасний аграрний бізнес активно впроваджує цифрові технології для підвищення ефективності виробництва, зниження витрат і покращення якості продукції. В умовах воєнного стану в Україні, коли продовольча безпека набуває стратегічного значення, оптимізація тваринницьких процесів стає критично важливою [1]. Автоматизовані системи моніторингу стану здоров'я тварин, інтелектуальні платформи для аналізу годівлі та управління стадом, а також технології великих даних дозволяють аграріям приймати обґрунтовані рішення, підвищуючи продуктивність господарств. Використання цих інновацій сприяє зменшенню залежності від зовнішніх факторів, оптимізує використання ресурсів і забезпечує стабільність виробництва навіть у складних економічних умовах [2].

Сучасне тваринництво активно використовує цифрові технології для підвищення ефективності управління стадом та оптимізації годівлі. Завдяки новітнім рішенням фермери можуть автоматизувати процеси, знижувати витрати та покращувати продуктивність тварин:

1. Системи моніторингу тварин, а саме: сенсорні технології, такі як RFID-чіпи, біометричні датчики та GPS-трекери дозволяють відстежувати стан здоров'я, активність і місцезнаходження кожної тварини. Це дає змогу швидко виявляти захворювання та контролювати пересування поголів'я. Також розумні нашийники та браслети, вони фіксують показники серцевого ритму, температуру тіла, рівень активності, що допомагає вчасно реагувати на зміни в поведінці тварин.

Переваги цієї системи: точна ідентифікація кожної тварини. Контроль здоров'я та поведінки (RFID, GPS, біосенсиори). Легкий доступ до даних через хмарні платформи. Недоліки: Висока вартість впровадження. Потребує регулярного оновлення та підтримки обладнання. Не всі фермери мають достатню цифрову грамотність для роботи з цими системами [3].

2. Автоматизовані системи годівлі: роботизовані кормороздавачі дозволяють точно дозувати та розподіляти корм залежно від потреб конкретної групи тварин, що мінімізує втрати та підвищує ефективність харчування. Також існують системи точного дозування кормів, які використовують датчики для контролю споживання корму, що допомагає виявляти можливі проблеми зі здоров'ям та запобігати перегодовуванню або недоїданню. Ці системи визначають необхідну кількість корму залежно від фізіологічного стану тварини, продуктивності та споживання енергії.

Перевагами цього методу є: оптимізація раціону для підвищення надоїв і приросту ваги. Мінімізація залишків корму та зменшення витрат. Запобігання перегодовуванню або нестачі поживних речовин. Недоліками ж слугують: Висока початкова вартість обладнання. Потребує якісного технічного обслуговування. Не всі корми можна автоматично змішувати (особливо свіжа зелена маса).

Сучасні автоматизовані системи годівлі підключаються до хмарних сервісів, які збирають дані про стан тварин, споживання корму та продуктивність [4].

3. Програмне забезпечення для управління стадом: фермерські інформаційні системи: Такі платформи, як DairyComp, UNIFORM-Agri, Herdwatch, дозволяють зберігати та аналізувати дані про кожну тварину, вести облік надоїв, стану здоров'я та репродуктивних показників. Ще існує Big Data та штучний інтелект, які можуть аналізувати великих обсягів даних допомагати прогнозувати продуктивність тварин, виявляти тренди та покращувати управлінські рішення.

Переваги: автоматизований аналіз великої кількості даних. Оптимізація витрат та ресурсів завдяки прогнозам AI. Дистанційний контроль ферми зі смартфона або ПК. Недоліки: Залежність від інтернет-з'єднання та стабільної енергомережі. Не всі фермери готові довіряти алгоритмам AI. Висока ціна інтеграції у фермерське господарство [5].

4. Використання дронів: існують різні види дронів, а саме агродрони, що дозволяють контролювати стан пасовищ, виявляти нестачу кормів та оцінювати загальну ситуацію на фермі з повітря. Також одним із видів сучасних технологій є тепловізійні камери, які використовуються для оцінки здоров'я тварин та виявлення можливих проблем на великих фермах.

Переваги такої технології є: мінімізація ручної праці, що зменшує витрати на персонал. Підвищення якості молока та м'яса (роботизоване доїння, контроль годівлі). Покращення гігієни та умов утримання (автоматичні прибиральники). Недоліками слугують: дуже дорогі технології, що окупаються не одразу. Вимагає високої кваліфікації персоналу для обслуговування. Можливі технічні збої, що впливають на виробничий процес.

Застосування цифрових технологій у тваринництві значно підвищує продуктивність та ефективність ведення господарства. Завдяки автоматизованим системам моніторингу, розумним годівницям, програмному забезпеченню та іншим інноваціям фермери можуть знижувати витрати, покращувати здоров'я тварин і досягати більш високих економічних результатів [6].

В умовах воєнного стану впровадження цифрових технологій є ключовим фактором забезпечення стійкості держави, економіки та соціальної сфери. Насамперед необхідно зміцнити кібербезпеку шляхом розробки захищених

систем зберігання та передачі даних, впровадження шифрування та багаторівневих механізмів автентифікації. Важливу роль відіграє цифровізація державного управління, включаючи розширення можливостей електронного документообігу, онлайн-реєстрації підприємств і цифрових платформ для комунікації з громадянами. У сфері бізнесу слід стимулювати використання фінансових технологій, цифрових платежів для забезпечення безпечних транзакцій. Автоматизація логістичних процесів та цифровий контроль за постачанням ресурсів допоможуть ефективніше управляти оборонною та гуманітарною діяльністю. Комплексний підхід до цифровізації дозволить підвищити стійкість держави, мінімізувати наслідки кризи та забезпечити ефективну координацію дій у надзвичайних умовах [7].

Отже, впровадження цифрових технологій у сфері управління стадом і годівлею має значний вплив на підвищення продуктивності, оптимізацію витрат і збільшення прибутковості тваринницького бізнесу. Завдяки системам моніторингу, аналізу даних та автоматизації процесів фермери отримують точну інформацію про стан здоров'я тварин, їхню активність і споживання корму, що дозволяє своєчасно реагувати на можливі проблеми та мінімізувати ризики. Оптимізація раціону на основі аналізу даних сприяє підвищенню надоїв, приросту ваги та зменшенню витрат на корми. Використання цифрових технологій також зменшує потребу в ручній праці, що скорочує операційні витрати та підвищує ефективність управління господарством. Крім того, точне управління ресурсами дозволяє покращити екологічну стійкість виробництва. У результаті цифровізація тваринництва сприяє підвищенню прибутковості, конкурентоспроможності бізнесу та забезпечує стабільний розвиток галузі в умовах сучасних економічних викликів.

Література

1. Шевченко А.А., Петренко О.П., Іванюк Н. С. Продовольча безпека України в умовах війни та пріоритетні напрямки врегулювання її стану. Економіка та суспільство. 2024. №59. URL:

<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3374/3301> (дата звернення: 29.03.2025)

2. Шевченко А. А. Стан розвитку тваринництва в Україні. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 2. С. 82-90 URL: http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/ujae_2022_r02_a10.pdf (дата звернення: 29.03.2025)

3. Датчик для визначення охоти і моніторингу здоров'я корів GEA CowScout – Біржа сільгосптехніки Traktorist.ua. *Traktorist.ua*. URL: <https://traktorist.ua/technologies/datchik-dlya-viznachennya-polyuvannya-i-monitoringu-zdorov-ya-koriv-gea-cowscout> (дата звернення: 22.03.2025).

4. Автоматизація технологічних процесів і систем автоматичного керування URL: https://vukladach.pp.ua/MyWeb/manual/електроенергетика/Автоматизація_технологічних_процесів_і_систем_автоматичного_керування/2/2.3.htm (дата звернення: 22.03.2025).

5. Програма управління стадом URL: <https://dairyglobalexperts.com/uk/posts/programa-upravlinna-stadom> (дата звернення: 23.03.2025).

6. Дрони для сільського господарства: для чого вони і як обрати URL: <https://weagro.com.ua/blog/drony-dlya-silskogo-gospodarstva-dlya-chogovony-i-yak-obraty/> (дата звернення: 23.03.2025).

7. Науковий прогрес в аграрній сфері: матеріали XV Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, 26-27 серпня 2021 р., Харків URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/15334/1/Мат.%20XV%20ВНПКМВ%20Науковий%20прогрес..%2026-27.08.21,%20Харків%20С.72-75.pdf> (дата звернення: 23.03.2025).

Бондарук Д.В.,
здобувачка вищої освіти
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Національний університет «Одеська
політехніка»
м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Балан А.А.,
к.е.н., доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Національний університет «Одеська
політехніка»
м. Одеса, Україна

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ

Вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року стало початком повномасштабної війни, яка спричинила колосальні руйнування та людські втрати. В умовах воєнного стану українська економіка зіткнулася з численними викликами, зокрема підприємства оптової торгівлі, що відіграють ключову роль у забезпеченні безперебійного постачання товарів.

Оптова торгівля – це діяльність по придбанню і відповідному перетворенню товарів для наступної їх реалізації підприємствам роздрібної торгівлі, іншим суб'єктам господарювання [1].

Головним завданням оптової торгівлі є створення найсприятливіших умов суб'єктам товарного ринку для здійснення раціонального товарного обігу з метою якомога повнішого задоволення попиту організованих споживачів та підприємств роздрібної торгівлі в зручний для них час, у необхідній кількості та якості й потрібному асортименті [2, с. 143].

Однак, в умовах війни, оптова торгівля стикається з низкою серйозних проблем, які ускладнюють виконання її основних завдань. Узагальнений перелік цих проблем наведено в таблиці 1

Таблиця 1 Проблеми підприємств оптової торгівлі в умовах воєнного стану

Вид проблеми	Опис проблеми
Логістичні питання	Зруйнована логістична та транспортна інфраструктура на постраждалих від війни територіях
Розрив ланцюгів поставок	Асортимент продукції обмежений через державні обмеження критичного імпорту та обмеженість поставок вітчизняних виробників, що створює проблеми зі стабільним поповненням запасів
Зменшення попиту	Через скорочення внутрішнього ринку та зниження купівельної спроможності споживачів попит на певні товари впав
Ризики безпеки та нестача робочої сили	Ризики обстрілів або активних бойових дій негативно впливають на стабільний режим роботи торгових точок, багато з яких не мають бомбосховищ і клієнтів просять покинути приміщення у разі авіаційної тривоги; переміщення населення, викликане війною, також створює брак робочої сили в регіонах, які постраждали від війни

Джерело: створено автором на основі джерела [3]

Отже, в умовах воєнного стану підприємства оптової торгівлі змушені адаптуватися до складних викликів, що впливають на їхню діяльність. Втрата стабільних логістичних маршрутів, проблеми з поставками, зниження попиту та кадровий дефіцит створюють суттєві загрози для функціонування цього сектора.

Узагальнюючи проблеми функціонування оптових торговельних підприємств, слід підкреслити, що їх розвиток стримується:

- відсутністю чіткої стратегії функціонування на ринку;
- недостатністю фінансових ресурсів;
- неприйнятною системою кредитування продажу;
- обмеженістю складських приміщень та складської обробки товарів;

- низькою спеціалізацією (за товарним асортиментом, функціональним спрямуванням, за набором послуг);
- недостатнім рівнем відповідності послуг оптових торговельних посередників вимогам основних клієнтів;
- недостатнім рівнем інформаційного забезпечення клієнтів ринку;
- слабкою участю у формуванні іміджу вітчизняних товаровиробників на ринку [4, с. 31]

Необхідність застосування стратегічного методу управління на оптових торговельних підприємствах продиктована сучасними реаліями розвитку вітчизняного товарного ринку, що пов'язані передусім із загальною кризою економіки та підвищенням вимог товаровиробників і роздрібних торговців до кількості, якості та структури закупівельно-збутових послуг. Використання інструментів стратегічного управління дає змогу об'єктивно визначити позицію оптового торговельного посередника на товарному ринку, створює засади для здійснення адаптивних або докорінних змін у його діяльності, дає змогу окреслити пріоритетні, стратегічні цілі подальшого розвитку та забезпечити відповідний рівень його конкурентоспроможності [4, с. 31].

Удосконалення управління оптовими торговельними підприємствами на засадах стратегічного менеджменту призведе до:

- створення нових форматів діяльності оптових торговельних підприємств, що здатні пропонувати найбільш повний спектр основних та додаткових послуг;
- формування нових умов співпраці оптових торговців з товаровиробниками та роздрібними торговельними підприємствами;
- посилення інтеграційних процесів на ринку оптових торговельних послуг, тобто утворення об'єднань торговельних посередників, здатних найбільш повно та ефективно задовольняти інтереси клієнтів;
- фінансове оздоровлення та підвищення ефективності діяльності суб'єктів оптового торговельного бізнесу [4, с. 31].

Нагальними кроками для подолання чинників, що стримують розвиток суб'єктів оптової торгівлі, має стати паритетне інвестування об'єктів оптової

торгівлі державою і приватним бізнесом, насамперед, для створення ефективної логістичної системи, впровадження сучасних складських технологій. Інтенсивне впровадження принципів логістики дозволить налагодити систему товаропостачання, пакування, зберігання, транспортування і продажу. Це сприятиме трансформації багатоступеневої і багатоланкової оптової торгівлі у ефективну систему постачання та сервісного обслуговування клієнтів [4, с. 31].

Також визначальне значення для розвитку вітчизняної оптової торгівлі має зниження податкового тиску з боку держави. Такі заходи стимулювання та мотивації діяльності варто застосовувати для оптових підприємств, що використовують сучасні технології, прогресивні форми та методи обслуговування, здійснюють просування товарів вітчизняних товаровиробників, загалом здійснюють інноваційну та інвестиційну діяльність [4, с. 31].

Навіть при існуючих труднощах торгівля в Україні володіє перспективами для подальшого розвитку. З метою сприяння розвитку галузі необхідно вжити ряд заходів. Одним із ключових напрямків розвитку торгівлі є розширення міжнародних економічних зв'язків. Це сприятиме збільшенню обсягів експорту та імпорту товарів і послуг, поліпшить конкурентоспроможність українських підприємств та надасть можливість входу на нові ринки збуту [5, с. 90].

Окрім того, в умовах обмеженого фізичного контакту та логістичних труднощів, цифрові платформи та електронна комерція стають критично важливими для оптової торгівлі. Тому підприємствам слід активно інвестувати в розвиток онлайн-платформ, які дозволять здійснювати закупівлі та продажі товарів дистанційно. Впровадження електронного документообігу, онлайн-каталогів та систем управління замовленнями сприятиме підвищенню ефективності та швидкості обслуговування клієнтів, а використання аналітичних інструментів допоможе прогнозувати попит, оптимізувати запаси та приймати обґрунтовані рішення.

Також, в умовах нестабільності та невизначеності, розвиток міцних партнерських відносин з постачальниками, виробниками та іншими оптовими

компаніями стає ключовим фактором виживання. Співпраця дозволить об'єднати ресурси, розділити ризики та знайти нові можливості для розвитку.

Отже, війна в Україні спричинила руйнування логістичної інфраструктури, розрив ланцюгів постачання, обмеження асортименту та зниження попиту через скорочення внутрішнього ринку. Ризики обстрілів і бойових дій впливають на стабільність торгових точок, а переміщення населення веде до браку робочої сили. Для подолання цих проблем необхідно розвивати логістичну систему, впроваджувати складські технології, знижувати податковий тиск, розширювати міжнародні зв'язки та використовувати цифрові платформи.

Література

1. Що означає термін «оптова» та «роздрібна торгівля»? URL: <https://tax.gov.ua/arhiv/tijden-tematichnih-konsultatsiy/tijden-tematichnihkonsultatsiy-dlya-p/informatsiyno-roztyasnyvalni-materia/pitannya-vidpovidi-/68238.html> (дата звернення: 28.03.2025).
2. Кравченко М. С. Аналіз сучасного стану розвитку торговельної галузі України. Вісник Приазовського державного технічного університету : зб. наукових праць / ПДТУ. Маріуполь, 2016. Вип. 31, Т. 2. С. 139–145.
3. Дідківський А. О. Оцінка розвитку торгових підприємств України в умовах війни. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». 2024. № 36. С. 53-55;
4. Богославець Г.М., Трубей О. М. Проблеми та перспективи розвитку підприємств оптової торгівлі України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2014. Вип. 5(2). С. 28-32;
5. Пашинний А. В. Торгівельна діяльність в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Актуальні проблеми економіки та підприємництва в умовах викликів і загроз*. 2023. С. 90

Гузенко М. В.,

здобувач вищої освіти спеціальності 051 «Економіка»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Замлинська О.В.,

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Інвестиції є важливим чинником для економічного зростання, оновлення виробництва та підвищення конкурентоспроможності економіки. В умовах нестабільності, війни, криз і реформ залучення інвестицій в економіку України та аграрний сектор стає особливо актуальним. Теоретичні та практичні аспекти інвестиційної діяльності досліджуються у роботах [2-7] дослідників, які відзначають, що стимулювання інвестиційних процесів АПК є одним із пріоритетних завдань розвитку продуктивних сил. За останнє десятиліття інвестиційна активність в Україні та її агропромисловому комплексі (АПК) зазнала суттєвих змін. На динаміку залучення інвестицій впливали як внутрішні, так і зовнішні фактори, що визначали стійкість економіки, привабливість країни для іноземного капіталу та можливості фінансування підприємств [1].

В таблиці 1 представлені обсяги капітальних інвестицій з 2015–2024 роки, згідно даних, загальний обсяг капітальних інвестицій в українську економіку зростає, однак частка інвестицій в агропромисловий комплекс поступово знижувалась — з 16,2% у 2015 році до 9,8% у 2024 році. Це свідчить про зменшення відносної уваги до АПК з боку інвесторів попри його стратегічне значення для економіки.

Таблиця 1. Зміни обсягів капітальних інвестицій в економіку України та агропромисловий комплекс (АПК) за період 2015–2024 років

Рік	Загальний обсяг капітальних інвестицій (млрд грн)	Капітальні інвестиції в АПК (млрд грн)	Питома вага капітальних інвестицій в АПК (%)
2015	273,1	44,2	16,2
2016	359,2	50,9	14,2
2017	448,5	57,8	12,9
2018	578,7	65,1	11,2
2019	584,5	63,3	10,8
2020	419,8	45,2	10,8
2021	528,5	52,7	10,9
2022	472,3	48,9	10,3
2023	510,6	50,5	9,9
2024	540,2	53	9,8

Джерело: розроблено автором за даними [2].

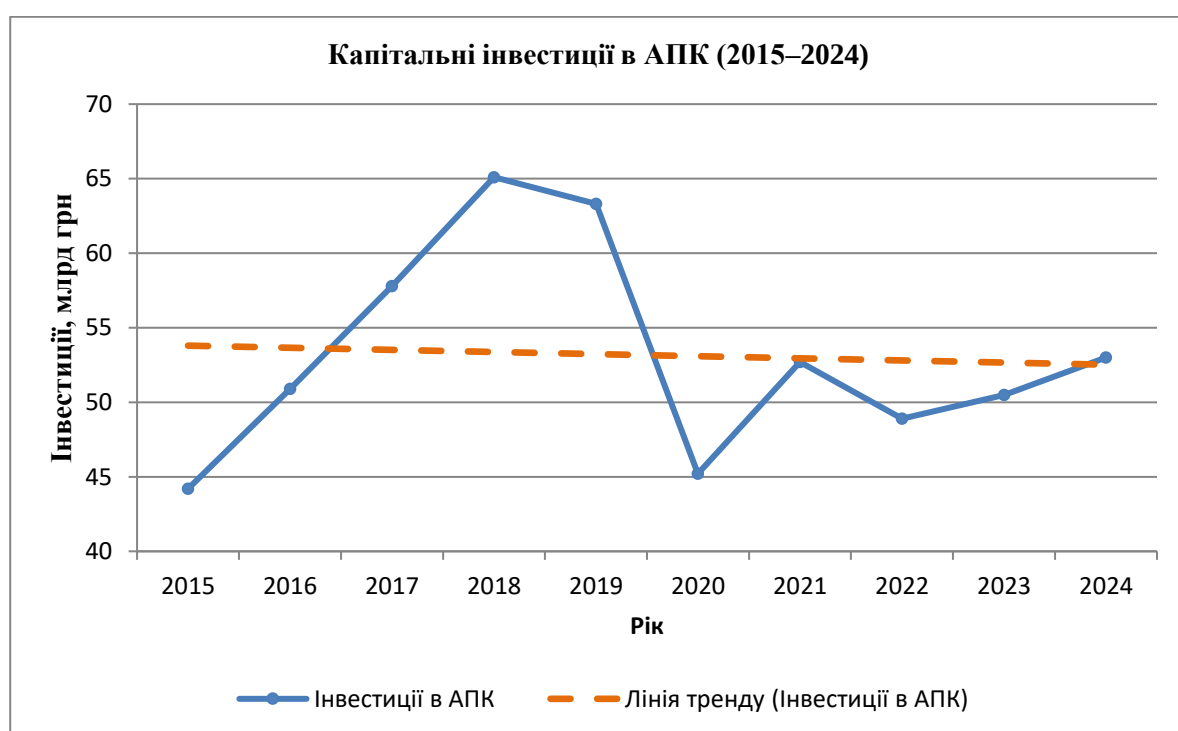

Рис. 1. Структура капітальних інвестицій в економіку України та агропромисловий комплекс (АПК) за період 2015–2024 років

Джерело: розроблено автором за даними [2].

За даними таблиці 2 видно, що найбільший обсяг капітальних інвестицій в Україні припадає на промисловість (45,17%), що свідчить про її домінуючу роль у економіці. Значну частину інвестицій також отримують сільське господарство

(10,71%) та будівництво (10,68%). Інші сектори, як фінансова діяльність, оптова та роздрібна торгівля, займають відповідно 2,9% і 16,75%. Це свідчить про важливість аграрного сектора, але його частка у загальному обсязі інвестицій є меншою порівняно з іншими галузями, такими як промисловість та торгівля.

Таблиця 2. Інвестиції за видами економічної діяльності у 2024 році [3]

Вид економічної діяльності	Загальний обсяг капітальних інвестицій (млрд грн)	Структура капітальних інвестицій (%)
Сільське господарство, (лісове та рибне)	9 245 734	10,71
Сільське господарство (мисливство та надання пов'язаних із ними послуг)	8 960 459	10,39
Лісове господарство	278 630	0,32
Рибне господарство	6 645	0,02
Промисловість	38 961 270	45,17
Будівництво	9 210 381	10,68
Оптова та роздрібна торгівля	14 457 732	16,75
Фінансова та страхова діяльність	2 502 301	2,9
Операції з нерухомим майном	1 562 346	1,81
Професійна, наукова та технічна діяльність	956 616	1,11
Інші послуги	117 557	0,14
Разом	86 259 671	100

Джерело: розроблено автором за даними [3].

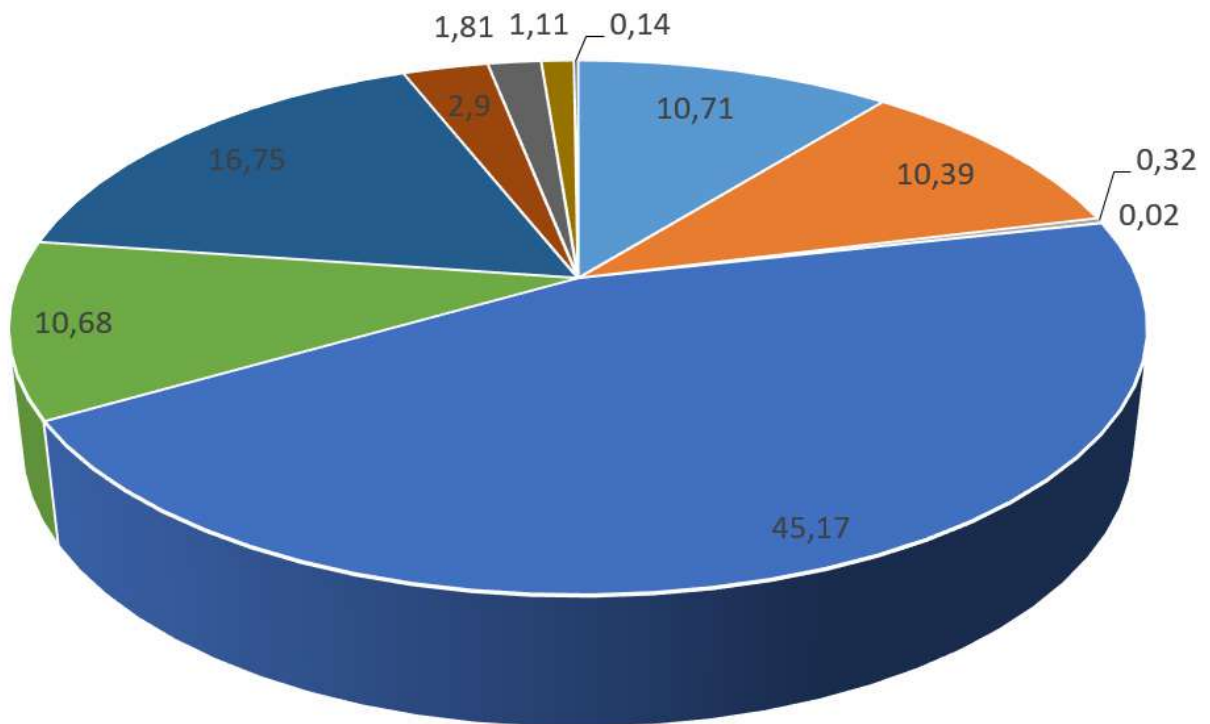

Рис. 2 Структура інвестиції за видами економічної діяльності у 2024 році, %

Джерело: сформовано автором.

Одним із ключових факторів для змін, стала економічна та політична нестабільність, спричинена військовими діями на сході України з 2014 року, а згодом — повномасштабною війною у 2022 році. Ці події призвели до відтоку інвесторів, скорочення обсягів іноземного капіталу та зміни пріоритетів державного бюджету.

Макроекономічні чинники також відіграли значну роль у визначенні тенденцій інвестування. Постійні коливання курсу гривні робили довгострокові фінансові вкладення ризикованими, а висока інфляція знижувала купівельну спроможність населення і, відповідно, рівень внутрішнього споживчого попиту. Водночас нестабільність на світових фінансових ринках впливала на обсяги прямих іноземних інвестицій, які є важливим джерелом капіталу для модернізації промисловості та розвитку АПК [4].

Регуляторна політика та рівень доступності фінансування суттєво вплинули на рішення бізнесу щодо інвестування. Високі ставки кредитування, недостатня підтримка малого та середнього бізнесу, часті зміни у законодавстві створювали додаткові бар'єри для залучення капіталу. Інфраструктурні виклики також відіграли важливу роль у структурі інвестицій. Руйнування доріг, мостів, електромереж та інших об'єктів критичної інфраструктури значно ускладнило виробничі та логістичні процеси.

АПК отримував близько 8–9% від загального обсягу капітальних інвестицій, що дозволяло аграрним підприємствам модернізувати техніку, будувати елеватори та розвивати переробну галузь. Попри це, інвестиції в агросектор були нестабільними і значною мірою залежали від доступності кредитування, світових цін на сільськогосподарську продукцію та державної підтримки [4].

Воєнний стан в Україні, що триває з 2022 року, кардинально змінив інвестиційний ландшафт країни. Попри ризики та економічні труднощі, зберігається інтерес як внутрішніх, так і міжнародних інвесторів до окремих секторів. Водночас необхідний системний підхід до аналізу інвестиційних проєктів, враховуючи нові реалії безпеки, фінансової стабільності та відбудови.

Значний потенціал для інвестицій - у сфері ІТ, зокрема у military-tech, автоматизації, аутсорсингу. Варто звернути увагу на інструмент оцінки інвестиційних проєктів - DCF (Discounted Cash Flow) — прогнозування грошових потоків з урахуванням ризиків.

Попри воєнні виклики, Україна зберігає потенціал для реалізації стратегічних інвестиційних проєктів. Ключ до успіху — створення прозорого, захищеного та передбачуваного середовища для бізнесу. Інвестиції сьогодні — це фундамент економіки завтра.

Література

1. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Тітов, Д., Олексієнко, В. (2024). Фінансове забезпечення аграрного сектору України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, (63). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-12>.
3. Прус Ю.О. Інвестиційна діяльність в АПК України. 2017. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/1/194.pdf>
4. Попова, О., Коцюбинська, Л., Скубій, О.. Інвестиційна діяльність в сільському господарстві в сучасних умовах. *Економіка та суспільство*, 2023. №54. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-49>.
5. Замлинський В. А., Щуровська А. Ю., Замлинська О. В. Особливості та характеристики business intelligence (BI)-систем як інструменту підвищення ефективності діяльності компанії. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Том 8. № 1. С. 53-61. URL: http://ujae.org.ua/wpcontent/uploads/2023/04/ujae_2023_r01_a08.pdf
6. Шабатура Т. С., Замлинська О. В., Осик С. В., Селезньова Г. О. Цифрові аспекти стратегічного управління як інструменту підвищення економічної ефективності діяльності компанії. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2023. № 3. С. 71-79. URL: http://apie.org.ua/wpcontent/uploads/2023/09/apie_2023_r02_a11.pdf

7. Замлинський В. А. Фінансово-економічні показники ефективності інвестиційних процесів на підприємстві. Економічний аналіз: зб. наук. праць. 2014, Том 16, № 2. С. 12-18.

Гузенко М. В.,

здобувач вищої освіти

спеціальності 051 «Економіка»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Шевченко А. А.

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і

економіки підприємства

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Економічна безпека аграрного підприємства є критично важливим елементом національної продовольчої безпеки, забезпечуючи стабільне, якісне та доступне виробництво сільськогосподарської продукції, зменшуючи залежність від імпорту та сприяючи соціально-економічній стійкості. Фінансова спроможність агровиробників обумовлює їхню здатність до інноваційного розвитку, дотримання стандартів безпечності та адаптації до зовнішніх викликів, що є фундаментальним для гарантування продовольчої безпеки держави [1].

В сучасних реаліях аграрного бізнесу виникає потреба посилення заходів забезпечення стабільності економічної безпеки для сільськогосподарських підприємств, що зумовлено високим рівнем ризиків та нестабільністю їх діяльності. Зміцнення економічної безпеки, постійний моніторинг головних чинників її впливу і джерел загроз, розробка профілактичних заходів щодо їх

нейтралізації та мінімізації, гарантує надійність суб'єктів аграрного підприємництва для сталого розвитку на майбутнє.

Поняття економічної безпеки агропідприємства, з одного боку, визначає підтримку його результативної діяльності, а з іншого – є частиною економічної безпеки держави в цілому. Чим вищим є рівень економічної безпеки в аграрному підприємстві, інакше кажучи система виробничих факторів, що забезпечує сталий економічний розвиток суб'єкта господарювання, то вища його конкурентоспроможність. Завдяки здійсненню вибраної стратегії економічного розвитку підприємство здатне успішно долати можливі виклики як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, а також результативно реалізовувати заплановані цілі та завдання [2].

Рис. 1. Ключові складові економічної безпеки аграрного підприємства

Джерело: Сформовано на основі [4]

Дослідження економічної безпеки аграрних підприємств є критично важливим для забезпечення їхньої стійкості, конкурентоздатності та сталого розвитку в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Воно передбачає розгляд ключових елементів для виявлення вразливостей та розробки

ефективних стратегій їх мінімізації. На рис.1 представлено ключові елементи економічної безпеки.

Економічній безпеці відводиться вагома роль у системі стратегічного управління, оскільки вона оцінює потенційні ризики, їх вплив на підсумковий результат та необхідні заходи для їхнього запобігання. Навіть за високого ресурсного потенціалу аграрні підприємства можуть втратити ефективність під впливом несприятливих кліматичних умов, якщо вчасно не відреагувати на такі виклики [3].

Для того, щоб забезпечити економічну безпеку аграрного підприємства, необхідно досягти стабільності, при якій система даної безпеки, буде оперативно реагувати на наслідки внутрішніх та зовнішніх загроз, і мінімізувати вплив загроз на будь-яку складову [4].

В умовах сьогодення актуально для аграріїв розуміння загроз, які можуть послабити рівень економічної безпеки їх бізнесу. На рис. 2 нами візуалізовано основні загрози для економічної безпеки агропідприємств в умовах війни.

Ми вважаємо, що для мінімізації загроз економічній безпеці агропідприємств в період воєнного стану необхідним є впровадження низки наступних заходів:

- для відновлення зруйнованої інфраструктури варто використовувати мобільні виробничі комплекси та створювати резервні фонди;
- втрату угідь можна компенсувати орендою земель у безпечних регіонах та кооперацією з агрохолдингами;
- розмінування слід здійснювати за участі спеціалізованих служб, а персонал навчати безпеці на замінованих ділянках;
- для подолання дефіциту робочої сили варто залучати працівників з інших регіонів та автоматизувати процеси;
- фінансову стійкість можна забезпечити міжнародними грантами та кооперативами;
- зростання витрат на матеріально-технічні ресурси компенсується довгостроковими контрактами та оптимізацією витрат;

- для підтримки логістики слід розробити альтернативні маршрути та співпрацювати з міжнародними перевізниками;

- зниження врожайності можна мінімізувати використанням стійких сортів та агротехнологій з меншими ресурсними потребами [5].

Рис 2. Основні загрози для економічної безпеки агропідприємств в умовах війни

Джерело: Сформовано на основі [5]

В умовах воєнного стану економічна безпека аграрного підприємства безпосередньо залежить від гнучкості його виробництва, здатності швидко адаптуватися до проблем зі збутом, імпортом та змінювати виробничі процеси. Саме гнучкість, що включає оперативну зміну асортименту, ефективне використання ресурсів, адаптацію робочої сили та фінансову стійкість, дозволяє

підприємствам уникати руйнування та підтримувати свою економічну безпеку в кризових умовах [6].

Підсумовуючи вище сказане, варто зазначити, що аграрні підприємства характеризуються певними особливостями формування системи економічної безпеки, що виражаються через її окремі елементи. Для забезпечення належного рівня економічної безпеки аграрних підприємств необхідне врахування всіх складових аграрного підприємства. Найбільшу роль відіграє кадрова складова, тому що вона дає можливість активізації роботи всіх інших складових і має взаємодоповнюючий зв'язок. Систематичний моніторинг економічної безпеки в усіх її складових повинен базуватися на впровадженні стандартних схем, процедур і заходів. Це дасть змогу аграрним підприємствам своєчасно виявляти загрози, розробляти превентивні стратегії для їх нейтралізації та сприятиме стабільному розвитку галузі в цілому.

Література

1. Шевченко А.А., Петренко О.П., Іванюк Н. С. Продовольча безпека України в умовах війни та пріоритетні напрямки врегулювання її стану. *Економіка та суспільство*. 2024. №59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3374/3301>
2. Машевська А. А. Аналіз рівня економічної безпеки на сільськогосподарських підприємствах в Україні. 2022. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2022/205.pdf
3. Богданюк І. В. Механізми формування та підтримки економічної безпеки суб'єктів аграрного бізнесу. 2024. URL: <https://econp.com.ua/index.php/journal/article/download/196/170/296>
4. Ткачук В. І. Економічна безпека сільськогосподарських підприємств. 2019. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/14.pdf
5. Сисоліна Н. П., Савеленко Г. В. Економічна безпека агропідприємств в умовах війни: можливості та загрози. 2024. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u346/anotaciya-ekonomichna_bezpeka_ta_stiykist_agranych_pidpriemstv.pdf

6. Петренко О.П., Шевченко А.А. Adaptation of agricultural production to wartime realities: preservation of economic security of Ukraine. *Галицький економічний вісник*. 2024. 3 (88). С.20-30. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1305>

Донченко Д.К.,

здобувачка вищої освіти

спеціальності 051 «Економіка»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Петренко О.П.

доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства,

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

КІБЕРБЕЗПЕКА, ЯК БЕЗПЕКА ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА

У нинішньому цифровому просторі фінансова система стає дедалі більш залежною від інформаційних технологій [1]. З розвитком онлайн-банкінгу, мобільних платежів, криптовалют та інших цифрових фінансових інструментів збільшується і ризик кібернападу, які можуть завдати значної шкоди як окремим користувачам, так і економіці в цілому.

Україна посідає друге місце у світі за кількістю кібератак, поступаючись лише США. У 2022 році зафіксовано зростання атак у 3,5 раза порівняно з попереднім роком. Особливо вразливим виявився фінансовий сектор — на нього припадає близько 5% усіх атак. CERT-UA, національний підрозділ реагування на комп'ютерні загрози, зафіксував майже втричі більше кіберінцидентів, ніж у мирний період [2]. Суттєве зростання спостерігалось і щодо атак, джерела яких асоціюються з територією РФ — їх кількість збільшилась на 26%. Близько 10%

усіх атак були націлені безпосередньо на установи фінансової сфери або на компанії, що розробляють відповідне програмне забезпечення. Із загальної кількості оброблених 2194 інцидентів, 120 були пов'язані саме з фінансовим сектором [2].

Ці дані підкреслюють нагальну потребу у зміцненні кібербезпеки, особливо в критичній інфраструктурі та фінансовій галузі, яка є однією з основ функціонування економіки країни.

За своїм значенням кібербезпека трактується процесом, який спрямований на забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності інформаційних систем, мережі, програм і даних. Вона включає заходи з управління ідентифікацією, виявленням, захистом, реагуванням та відновленням [3]. Фінансова кібербезпека не є виключенням тому що, в ній застосовуються схожі заходи й процеси, технологій та практику які спрямовуються на міцний захист фінансових систем, даних і транзакцій від кібернападів.

Кібербезпека у фінансових установах є критично важливою через високий рівень загроз та можливі наслідки атак. Згідно з Європейським центральним банком (ЄЦБ) та Національним банком України (НБУ), фінансові установи є однією з головних цілей кіберзлочинців, оскільки вони обробляють велику кількість конфіденційних даних та фінансових операцій. Цей факт відображає важливість кібербезпеки у фінансовому секторі, займає важливе місце та має критичне значення для фінансових установ.

Розглядаючи фінансову безпеку з боку загроз можна спостерігати безліч новітніх кіберзлочинців, які постійно вдосконалюють свої методи, використовуючи віруси, шкідливе програмне забезпечення, фішингові атаки та соціальну інженерію для отримання доступу до банківських рахунків, паролів та іншої важливої інформації. До основних загроз кібербезпеки у фінансовій безпеці можна віднести:

1. Фішинг — це вид шахрайства, при якому зловмисники маскуються під довірених осіб або організації (наприклад, банки, державні установи чи фінансові компанії), щоб виманити конфіденційні дані. До таких даних можуть

належати логіни, паролі, номери банківських карток, адреси проживання та інша особиста інформація.

2. Шкідливе програмне забезпечення (малвар) — це програми, створені зловмисниками для проникнення в комп'ютерні системи з метою крадіжки даних, порушення роботи пристроїв або отримання доступу до інформаційних мереж без дозволу. Таке ПЗ може діяти непомітно, спричиняючи серйозні загрози для безпеки користувача.

3. Злам облікових записів (хакери можуть отримати доступ до облікових записів клієнтів та працівників і викрасти конфіденційну інформацію, включно з даними платіжних карток та рахунків) [4].

Рис. 1 Перспективи розвитку кібербезпеки

Джерело: сформовано автором

Отже забезпечення кібербезпеки у фінансовій сфері потребує застосування нових вдосконалених технологій шифрування, багатфакторної аутентифікації, штучного інтелекту та блокчейну. Перспективами розвитку кібербезпеки у

фінансах в умовах стрімкого розвитку технологій та зростання цифрових фінансових послуг та питання кібербезпеки є надзвичайно актуальним (рис.1).

Таким чином, перспективи розвитку кібербезпеки виглядають обнадійливо, оскільки новітні технології та інновації відкривають нові можливості для захисту від кіберзагроз. Водночас для ефективного запровадження зазначених технологій фінансові установи повинні продовжувати інвестувати в навчання [5], технології та співпрацю з регуляторами, щоб забезпечити надійний захист своїх систем і даних.

Література

1. Атамась Г.П., Петренко О.П. Роль діджиталізації в ефективному розвитку сучасних підприємств. Збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної наукової конференції «Розвиток сучасної економічної науки в умовах діджиталізації» (м. Рига, 3-4 грудня 2021 р.), Рига, 2021. С. 20-24.

2. Гончаренко І. Кіберзагрози фінансового сектора в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2023. №50. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-82> (дата звернення 02.04.2025).

3. Огляд ринку кібербезпеки в Україні. *Ukraine-Cybersec-Market-Review.pdf*. URL: <https://itukraine.org.ua/files/Ukraine-Cybersec-Market-Review.pdf> (дата звернення 30.03.2025).

4. П'ять загальних загроз кібербезпеки – і способи захисту бізнесу. *BDO*. URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2022/five-common-cybersecurity-threats-and-how-you-can-protect-yourself> (дата звернення 30.03.2025).

5. Петренко О.П., Шевченко А.А., Атамась Г.П. Інституційне забезпечення державного управління у сфері залучення інвестицій в національну економіку. *Food Industry Economics*. 2021. № 13. URL: <https://journals.onaft.edu.ua/index.php/fie/article/view/2217> (дата звернення 22.03.2025).

Донченко Д. К.,
здобувачка вищої освіти
спеціальності 051 «Економіка»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Замлинська О.В.,
к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ТА РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ

Агробізнес це одна з ключових галузей економіки, що гарантує продовольчу безпеку держави, сприяє зайнятості, формує вагомую частку ВВП та є фундаментом соціально-економічного розвитку сільських місцевостей. Разом з тим, інтенсивне сільськогосподарське виробництво нерідко супроводжується надмірним використанням природних ресурсів, забрудненням навколишнього середовища, погіршенням стану ґрунтів та втратою біорізноманіття. В умовах сучасних викликів, зокрема зміни клімату, глобалізації ринків та екологічних вимог, що зростають, виникає нагальна потреба у переосмисленні підходів до розвитку аграрного сектору. Ефективний розвиток агробізнесу повинен базуватися не тільки на економічних показниках, але й враховувати екологічні наслідки господарювання.

Актуальність даної теми зумовлена необхідністю поєднання економічної доцільності аграрного виробництва з екологічною безпекою та розумним використанням природних ресурсів. Комплексний економіко-екологічний аналіз дозволяє виявити ключові проблеми, оцінити ефективність ресурсозбереження, рівень екологічної відповідальності агропідприємств та визначити напрям сталого розвитку галузі.

Український агробізнес у 2025 році зіткнувся з важким періодом, який був позначений глибокими та довгостроковими наслідками повномасштабної війни, яка триває з 2022 року. Економічне становище галузі характеризується значними збитками, змінами в структурі та постійним пристосуванням до нових реалій. Окупація земель, де сільське господарство було однією з провідних галузей, проведення активних бойових дій, проблеми з логістикою та велика невизначеність спричинили не тільки значне зменшення врожаїв, а й серйозні втрати у виробничих силах. У Державному бюджеті України на 2025 рік було закладено понад 6 млрд гривень на підтримку аграрної сфери.

Кошти передбачались за наступними напрямками:

- 1 млрд. грн. — на розвиток тваринництва й агропереробної галузі. Це кошти, які надійдуть до Держбюджету з проєкту «Земельний банк» від аукціонів з оренди державних с/г земель;
- 4 726 млн. грн. — на виплату дотацій на гектар сільгоспвиробникам і на утримання корів, овець та кіз;
- 200 млн. грн. — на відновлення та розбудову меліоративних систем. Ще 5 млн грн — на відшкодування ЄСВ сімейним фермерським господарствам. А також, 80 млн грн — на видачу пільгових безвідсоткових позик фермерським господарствам;
- 1,37 млрд. — на видачу грантів, зокрема, на сади і теплиці;
- 1 млрд. грн. — на розмінування сільськогосподарських земель [1].

Завдяки допомозі держави, агропідприємства мають змогу не тільки триматися, але й розвиватися попри умови війни.

Війна напряму впливає на найважливіші активи агробізнесу. Значні площі сільськогосподарських угідь залишаються замінованими або знаходяться під тимчасовою окупацією. Таким чином, за минулий рік Україна змогла повернути в безпечне використання 35 тис. км² територій. Загалом потенційно забрудненими вибухонебезпечними предметами залишаються 174 тис. км², що становить понад 27% загальної площі країни [3]. Саме це призводить до скорочення посівних площ, особливо в східних та південних регіонах, які

зазвичай є ключовими для виробництва зернових та олійних культур. Збитки України через міни та інші вибухонебезпечні предмети становлять 11.2 млрд доларів щорічно [2]. Про це йдеться в дослідженні Tony Blair Institute проведеному спільно із Міністерством економіки України [5].

Не менш вразливою для агропромисловості є руйнування Каховської ГЕС, яка використовувалося для забезпечення водою зрошувальних систем і тваринництва загальною площею 584 тисяч гектарів (фактична площа зрошуваних земель до війни становила 262 тис. га). Підрив завдав Україні щонайменше 2 млрд доларів прямих збитків у 2023 році [4] (Рис.1).

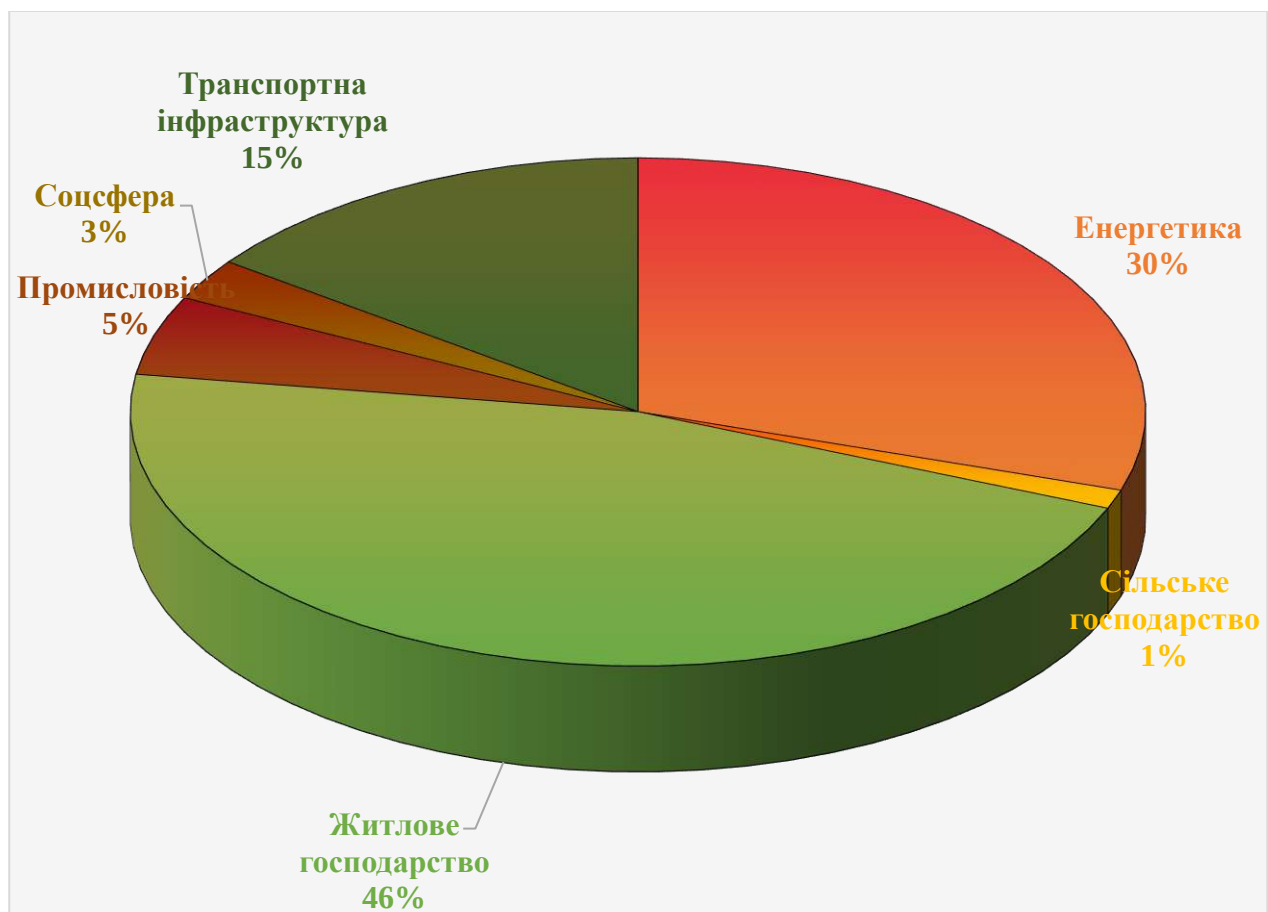

Рис. 1. Збитки завдані підривом Каховської ГЕС, за 2023 р. %

Джерело: розроблено автором за даними [4].

Тож руйнування Каховської ГЕС стало катастрофічним ударом по агробізнесу півдня України, наслідки якого відчуватимуться ще довго.

Попри значні втрати земельних ресурсів через окупацію та замінування, руйнування виробничої інфраструктури та катастрофічних наслідків підриву

Каховської ГЕС, держава надає суттєву фінансову підтримку галузі. Проте, економічний стан агросектору залишається нестабільним, характеризуючись скороченням посівних площ, проблемами з логістикою та значними збитками. Майбутній розвиток агробізнесу напряду залежить від успішного розмінування територій, пошуку нових логістичних рішень та ефективності державної підтримки в умовах триваючої війни.

Література

1. Демченко Т. Державна підтримка агробізнесу під час війни. BDO Україна. URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2025/wartime-state-support-for-agribusiness>
2. Збитки України через заміновані території складають \$11 млрд щорічно. Скільки-скільки?. URL: <https://skilky-skilky.info/zbytky-ukrainy-cherez-zaminovani-terytorii-skladaiut-11-mlrd-shchorichno/>
3. Котенко Є. Коштом держпідтримки розміновано понад 1 тис. га сільгоспземель. AgroPortal. URL: <https://agroportal.ua/news/ukraina/koshtom-derzhavnoji-pidtrimki-rozminovano-ponad-1-tis-ga-silgospzemel>
4. Підрив Каховської ГЕС завдав Україні щонайменше \$2 млрд прямих збитків – перші обрахунки KSE Institute. KSE. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/pidriv-kahovskoyi-ges-zavdav-ukrayini-shhonaymenshe-2-mlrd-pryamih-zbitkiv-pershi-obrahunki-kse-institute/>
5. Україна щороку втрачає 11,2 мільярда доларів через заміновані території – дослідження Tony Blair Institute. gov.ua. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=255d0657-dad7-4935-ab37-e740f5ffaf32&title=DoslidzhenniaTonyBlairInstitute>
6. Özçatalbaş O. (Ed.). (2024). Agricultural Economics and Agri-Food Business. IntechOpen. doi: 10.5772/intechopen.107821
7. Zamlynskyi V., Zhuk N., Osyk S., Martiyanova M. Modern business diagnostics: Digital maturity and ecosystem recovery. Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology. 2023. № 8(3). С. 18-25. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-3-2>.

Коваленко О.Р.,
здобувач вищої освіти
спеціальності 051 «Економіка»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Шевченко А. А.
к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і
економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ПАРАДИГМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Продовольча безпека є стратегічно важливою для України як провідного аграрного експортера, чий значний внесок в економіку та зайнятість перебуває під загрозою через низку факторів, включаючи війну та екологічні проблеми [1].

Військова агресія РФ спричинила комплексний негативний вплив на аграрний сектор України, зокрема тваринництво, що характеризується втратою земельних ресурсів, руйнуванням виробничої інфраструктури (включаючи приміщення, кормову базу та обладнання), значними втратами поголів'я через бойові дії та неможливість належного догляду, а також порушенням логістичних ланцюгів постачання. Додатковими дестабілізуючими факторами є мінна небезпека сільськогосподарських угідь, ризики для працівників, дефіцит ресурсів (кормів, ветеринарних препаратів, палива), зростання собівартості виробництва на тлі зниження купівельної спроможності населення [2].

В умовах сьогодення аграрії займаються виробництвом продукції тваринництва з високим ступенем ризиків (рис.1), що впливає на рівень продовольчої безпеки України.

Рис.1. Основні виклики для розвитку галузі тваринництва в Україні в умовах війни та забезпечення продовольчої безпеки

Джерело: сформовано автором на основі [1, 3]

У 2024 році у птахівництві спостерігається поступове зростання: виробництво яєць за перші шість місяців 2024 року збільшилося на 4,4%, а експорт м'яса птиці зріс на 5%. Водночас галузь стикається з міжнародними обмеженнями, тарифними квотами та внутрішніми проблемами, такими як нестабільність енергопостачання. Свинарство перебуває у критичному стані через спалахи африканської чуми свиней (АЧС), що призвело до скорочення поголів'я на 30-50% та закриття великих підприємств. Високі ціни на корми додатково знижують рентабельність виробництва. Експорт свинини також скоротився через епізоотичну ситуацію. У скотарстві продовжується спад поголів'я великої рогатої худоби (ВРХ), яке за рік зменшилося на 7%. Однак експорт живих тварин зріс на 25% у вересні порівняно з серпнем, що свідчить про певне пожвавлення торгівлі [4,5].

Одним із ключових завдань є адаптація аграрних стратегій до сучасних викликів. Подальший розвиток тваринництва є стратегічно важливим для забезпечення продовольчої безпеки України, оскільки стабільне внутрішнє виробництво високоякісних продуктів харчування тваринного походження зменшує залежність від імпорту, стабілізує ціни на внутрішньому ринку та сприяє економічній стійкості країни.

В умовах війни особливо важливим стає впровадження інновацій у тваринництві, що дозволить аграріям ефективніше використовувати обмежені ресурси. Застосування нових технологічних та управлінських рішень сприятиме стабільному виробництву якісної продукції.

У зв'язку зі зростаючим споживчим попитом на покращення добробуту тварин та сталого розвитку в секторі тваринництва з'являються нові проривні інновації. У центрі уваги Animal agTech innovation summit (Сан-Франциско) опинилися 16 передових стартапів, які пропонують інноваційні рішення для підвищення добробуту тварин, сталого розвитку та ефективності в галузі тваринництва. Ці технології охоплюють неантибіотичне лікування захворювань, IoT-моніторинг кормів та водопостачання, автономний моніторинг стану худоби на основі штучного інтелекту та машинного зору, робототехніку для пташників, системи управління мікрокліматом для свиней, розробку пробіотиків та фагових технологій для боротьби з патогенами та антибіотикорезистентністю, GPS-трекери для випасу великої рогатої худоби, програмне забезпечення для управління використанням антибіотиків та оптимізації виробництва, а також датчики для моніторингу якості молока та стану окремих корів. Ці інновації спрямовані на покращення здоров'я тварин, підвищення продуктивності, зменшення залежності від антибіотиків, забезпечення простежуваності та сприяння створенню більш сталого та етичного розвитку тваринництва [6].

Впровадження цифрових технологій, автоматизації та біотехнологій дозволяє аграріям ефективніше контролювати процеси виробництва, знижувати витрати та мінімізувати ризики втрат. Наприклад, використання сенсорів для моніторингу здоров'я тварин дозволяє виявляти захворювання ще до появи

видимих симптомів, що допомагає зменшити використання антибіотиків і підвищити якість продукції. Автоматизовані системи годування та доїння значно скорочують потребу в ручній праці, що є особливо актуальним в умовах дефіциту робочої сили через мобілізацію та вимушену міграцію населення [7].

Важливим фактором є адаптація аграрних підприємств до умов війни шляхом впровадження мобільних технологій. Використання дронів для моніторингу пасовищ та полів допомагає швидко оцінювати стан кормової бази та оптимізувати маршрути постачання. Деякі господарства вже запроваджують мобільні ферми, які можна оперативнo переміщувати у безпечніші регіони, що знижує ризик втрати поголів'я через бойові дії. Також все більше фермерів використовують онлайн - платформи для закупівлі кормів та координації з постачальниками, що дозволяє швидше знаходити альтернативні шляхи доставки в умовах зруйнованої інфраструктури.

Загалом, розвиток інновацій у тваринництві є не лише вимушеною необхідністю, а й довгостроковою стратегією для створення більш стійкої аграрної системи. Для подальшого зростання ефективності необхідно підтримувати наукові розробки, інвестувати в освіту фермерів і стимулювати впровадження новітніх технологій через державні програми фінансування. Крім того, важливо сприяти розвитку екологічних технологій у тваринництві, що дозволить не тільки підвищити продуктивність, а й мінімізувати негативний вплив на довкілля. У комплексі ці заходи сприятимуть формуванню більш стійкої, технологічно розвиненої та конкурентоспроможної галузі, здатної забезпечити продовольчу безпеку країни навіть у складних умовах.

Автоматизація виробництва продукції тваринництва може зменшити залежність від нестабільної енергетичної ситуації. Також вдосконалення систем контролю якості сприяє виходу продукції на нові ринки.

Технології інноваційного розумного тваринництва готові здійснити революцію у галузі, відкриваючи майбутнє, позначене сталістю, ефективністю та прибутковістю. Хоча ці технології все ще перебувають на початкових стадіях розвитку, вони стикаються з багатьма проблемами. Незважаючи на ці перешкоди,

значні потенційні переваги свідчать про те, що інноваційні технології відіграватимуть дедалі важливішу роль у майбутньому розвитку галузі та посиленню продовольчої безпеки українців. Подальший розвиток тваринництва в Україні залежить від подолання наслідків війни, впровадження сучасних технологій та підтримки з боку держави й міжнародних партнерів.

Література:

1. Шевченко А.А., Петренко О.П., Іванюк Н. С. Продовольча безпека України в умовах війни та пріоритетні напрямки врегулювання її стану. *Економіка та суспільство*. 2024. №59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3374/3301> (дата звернення: 08.04.2025)
2. Шевченко А. А. Стан розвитку тваринництва в Україні. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 2. С. 82-90 URL: http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/ujae_2022_r02_a10.pdf (дата звернення: 08.04.2025)
3. Ніколюк О.В., Бордун Т.В., Шумілов Б.Б. Продовольча безпека як стратегічний пріоритет менеджменту аграрних підприємств. URL:<https://journals.rshu.rivne.ua/index.php/viaeconomica/article/view/316/292>
4. Тибінь Г.М. Під тиском війни: як змінилось українське тваринництво. Укрінформ. 2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3923298-pid-tiskom-vijni-ak-zminilos-ukrainske-tvarinnictvo.html> (дата звернення: 11.04.2025)
5. Шевченко А.А., Петренко О.П., Донцов А. Ю. Українське птахівництво: загрози та перспективи. *Економічний вісник Причорномор'я*. 2023. №4. С.155-167. URL: <https://ebbsl.com.ua/index.php/visnuk/article/view/62/56>
6. 16 animal agtech innovators transforming the livestock industry. URL:<https://animalagtech.com/start-ups-transforming-the-livestock-industry/>
7. Top livestock technologies improving animal husbandry. URL:<https://agritechdigest.com/top-livestock-technologies-improving-animal-husbandry/>

Ковальчук В.С.,

здобувач вищої освіти

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Гузенко М. В.,

здобувач вищої освіти

спеціальності 051 «Економіка»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Найда А. В.

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В ЕКОНОМІЧНОМУ ЗРОСТАННІ УКРАЇНИ

Економічний розвиток України у період військового стану характеризується значними викликами та нестабільністю. Проблема фінансового контролю є вкрай важливою в теперішній час, бо яка б досконала не була фінансова система і політика держави, без ефективного фінансового контролю вони не допоможуть досягти бажаних результатів. Тільки такий контроль може забезпечити ефективні процеси формування та використання фінансових ресурсів у всіх галузях економіки країни.

Багато науковців вивчали, як саме впливає державний фінансовий контроль на економічний розвиток, розглядаючи його з точки зору прозорості бюджетного процесу, ефективності використання державних коштів, податкової політики та фінансової дисципліни. Зокрема, В. І. Невідомий та М. О. Никонович, О. В. Черевко, Б. М. Данилишин, В. М. Геець, В. П. Вишневський, М. І. Флейчук. Державний фінансовий контроль є головною функцією державного управління, яка спрямована на забезпечення ефективного та законного використання державних ресурсів. Він забезпечує прозорість і

ефективність використання бюджетних коштів, що є ключовою умовою сталого економічного розвитку.

Попри це, в Україні постає багато невирішених питань, серед яких недостатня ефективність роботи органів фінансового контролю, низька відповідальність за порушення у бюджетній сфері та слабка координація між державними інституціями. Це вимагає подальшого наукового осмислення та розробки механізмів удосконалення державного фінансового контролю як важливої функції для економічного зростання країни. [1]

Державний фінансовий контроль має ключову роль у регулюванні державних фінансів, забезпечуючи їх законне, раціональне та ефективне використання. Він є невід'ємним елементом системи управління державними фінансами, сприяючи підвищенню прозорості, підзвітності та запобіганню фінансовим зловживанням.

В. І. Невідомий та М. О. Никонович [2] виділяють наступні функції: стверджують, що через основні функції, можна розкрити сутність державного фінансового контролю (Рис. 1).

З урахуванням економічних реалій багато науковців визначають наступні ризики та проблеми з якими стикається державний фінансовий контроль в Україні:

- недостатня оперативність та цифровізація (контрольні процедури часто відстають від реальних економічних процесів);
- низький рівень громадського контролю (обмежена можливість моніторингу бюджетних витрат громадянським суспільством);
- корупційні ризики (збільшення випадків нецільового використання коштів);
- дефіцит кадрів (втрата кваліфікованих працівників у державних фінансових органах);
- проблеми координації (недостатня взаємодія між Держаудитслужбою, Рахунковою палатою, НАЗК, НАБУ) [3].

Рис. 1. Функції державного фінансового контролю

Джерело: згруповано автором на основі [2]

Як зазначав Б. М. Данилишин - належний фінансовий контроль є важливим елементом зміцнення бюджетної дисципліни в Україні. Це дозволяє оптимізувати витрати державного бюджету, зокрема на соціальні й інфраструктурні проєкти, що є основою для сприяння сталому. Державний фінансовий контроль виступає важливим механізмом для ефективного управління державними фінансами, який дозволить досягти кращого використання фінансових ресурсів через більш точне планування та контроль за видатками, що позитивно позначається на фінансовому стані країни [4].

Державний фінансовий контроль є ключовим інструментом, який забезпечує ефективне управління державними фінансами та економічного зростання України. Він сприяє прозорості бюджетного процесу, ефективному використанню ресурсів і фінансовій дисципліні [5].

Узагальнюючи підходи науковців та теперішній стан економічного розвитку України можна виділити наступний комплекс заходів по підвищення ефективності функціонування державного фінансового контролю:

- покращити нормативно-правову базу (забезпечення чітких правил та стандартів контролю, їх відповідність сучасним економічним реаліям);
- автоматизувати процеси контролю (впровадження цифрових технологій для відстеження бюджетних видатків, зменшення людського фактору та корупційних ризиків);
- підвищити професійний рівень контролюючих органів (запровадження навчальних програм, обмін досвідом із міжнародними партнерами);
- посилити відповідальність за порушення (впровадження ефективних санкцій для запобігання фінансовим зловживанням);
- забезпечити відкритість та прозорість (публічне звітування про результати контролю, залучення громадськості до моніторингу державних фінансів).

Попри значну роль, існують проблеми, такі як недостатня ефективність контролюючих органів і слабка відповідальність за бюджетні порушення. Подальше вдосконалення фінансового контролю сприятиме оптимізації державних витрат, запобіганню корупції та стабільному економічному розвитку країни.

Література

1. Романів Є.М., Гончарук С.М. Розвиток державного фінансового контролю в Україні. 2015. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%9E%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%A4%D0%86%D0%AF-%D0%A4%D0%86%D0%9D-%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%A2%D0%A0%D0%9E%D0%9B%D0%AC-.pdf>
2. Шевченко Н. В. Розвиток державного фінансового контролю: сучасні тенденції та пріоритетні напрями. 2016. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5321>
3. Погрішук Г. Б. Сучасні проблеми та перспективи розвитку державного фінансового контролю в Україні. 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2077/2005/>

4. Ананьєва Є. А. Роль державного фінансового контролю в контексті забезпечення фінансової безпеки держави. 2021.
URL:<https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/628de9b2-a181-45ed-9636-f85004c4a451/content>

5. Скрипник Г. О. Державний фінансовий контроль України в умовах воєнного стану. 2024.
URL:<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5397/5339>

Колос В.В.,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 073 «Менеджмент»*

Одеський державний аграрний університет

Науковий керівник: Петренко О.П.,

*к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і
економіки підприємства*

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Аграрний сектор України- ключова галузь національної економіки, що відіграє дуже важливу роль в забезпеченні продовольчої безпеки України, формуванні значної частки експорту та підтримці зайнятості населення. Україна, як країна яка має унікальні природно-кліматичні умови та значні площі родючих земель, була, є і залишається однією із провідних аграрних виробників та експортерів в світі. Продукція України користується великим попитом на міжнародних ринках [1, с.61]. Проте, недостатня увага інноваційного розвитку саме в аграрному секторі призводить до низької продуктивності, обмеженого

доступу до новітніх технологій та конкурентоспроможності на міжнародному ринку [2, с. 200].

Головною метою ринку інновацій є впровадження нових продуктів для задоволення потреби агровиробників. Це допоможе їм отримати додаткові економічні, технологічні, соціальна та екологічні вигоди. Важливу роль на вітчизняному ринку інновацій відіграють підприємства, які активно займаються інноваціями і забезпечують новий підхід до роботи [3].

Елементи ринку інноваційної політики в аграрному секторі зображені на рис. 1.

Рис. 1. Складові елементів ринку інноваційної продукції в аграрному секторі

Джерело сформовано автором на основі [3]

У сучасному сільському господарстві України спостерігається перехід від традиційних методів до інноваційних, що дозволяє підвищити ефективність виробництва та зменшити негативний вплив на навколишнє середовище (табл. 1).

Для реалізації ефективної моделі інноваційної діяльності аграрного сектору України, необхідно: вивчити проблеми аграрних підприємств, виявити

зацікавленість підприємств в інноваційних ідеях та розробках, проаналізувати наявність ресурсного забезпечення для подальшого впровадження новітніх розробок тощо.

Таблиця 1. Порівняння традиційних та інноваційних методів сільського господарства в Україні

Аспект	Традиційний метод	Інноваційний метод	Вплив на стійкість
Управління водними ресурсами	Поверхневе зрошення	Крапельне зрошення, підґрунтове зрошення	Економія води, підвищення ефективності використання
Боротьба зі шкідниками	Масове використання пестицидів	Інтегрований захист рослин, біологічні методи	Зменшення хімічного навантаження на екосистеми
Обробка ґрунту	Глибока оранка	Мінімальний обробіток, No-till технології	Збереження структури ґрунту, зменшення ерозії
Вибір культур	Традиційні сорти	Стійкі до посухи та хвороб сорти	Підвищення стійкості до кліматичних змін
Моніторинг посівів	Візуальний огляд	Супутниковий моніторинг, дрони	Точніше управління ресурсами, раннє виявлення проблем

Джерело сформовано автором на основі [4]

Серед інновацій, які аграрії активно впроваджують для подолання сучасних викликів та забезпечення стійкого розвитку аграрного сектору, слід віднести:

– прецизійне (точне) землеробство дозволяє максимально ефективно використовувати наявні ресурси завдяки детальному збору та аналізу даних про поля та культури. Сюди належать GPS-навігація для аграрної техніки, дрони для спостереження за посівами, сенсори для моніторингу стану ґрунтів і рослин. Застосування таких інструментів допомагає аграріям приймати виважені рішення щодо поливу, удобрення й захисту посівів, що у підсумку сприяє зниженню витрат і підвищенню врожайності;

– сорти, стійкі до несприятливих умов, є результатом роботи українських селекціонерів, які створюють рослини, здатні витримувати посушливий клімат, високі температури, нові види хвороб та шкідників. Такі сорти краще адаптовані до сучасних кліматичних викликів, що дозволяє забезпечити стабільне виробництво продовольства.

– інноваційні системи зрошення забезпечують раціональне використання води в умовах її дефіциту. Серед них — крапельне, підґрунтове та автоматизоване зрошення, які дозволяють значно скоротити витрати води та підвищити ефективність її використання на полях.

– органічне виробництво передбачає відмову від хімічних добрив і пестицидів, натомість використовуються біологічні засоби захисту рослин, сівозміни та інші екологічні практики. Такий підхід сприяє збереженню довкілля та дозволяє отримати продукцію з підвищеною біологічною та ринковою цінністю [4].

Розвиток інноваційного потенціалу агропромислового комплексу України є важливим напрямком для підвищення його конкурентоспроможності та гарантування продовольчої безпеки в країні. Для досягнення цієї мети необхідно впроваджувати передові технології виробництва та переробки, створювати інноваційні продукти, розвивати маркетингово - рекламні системи, проводити дослідження для підвищення ефективності виробництва та оптимізації витрат, організовувати програми навчання для працівників та співпрацювати з іншими економічними суб'єктами та науковими установами.

Отже, інновації - ключовий драйвер прогресу в сучасному аграрному секторі України. Адже, вони відкривають шлях до підвищення продуктивності, оптимізації використання ресурсів та покращення якості сільськогосподарської продукції. Активне впровадження інновацій є вирішальним фактором для забезпечення конкурентоздатності українського аграрного сектору на світовому ринку та сталого розвитку сільських територій. Успіх у цій сфері залежить від тісної співпраці науки, бізнесу та держави.

Література

1. Петренко О.П., Харківський Д.Ф. Управління інноваційним розвитком зернового виробництва. *Економіка харчової промисловості*. Економічні науки. Одеса, 2013. Вип. 4 (20) . С.61-66.

2. Шевченко А.А., Петренко О.П., Добрянська Н.А. Інноваційний розвиток аграрних підприємств. *Аграрний вісник Причорномор'я: збірник наукових праць. Економічні науки*. Одеса, 2017. Вип. 86. С.200-213

3. Дудар Т. Розвиток інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки України. *Вісник Тернопільського національного економічного університету* 2019. №1. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34035/1/%d0%94%d1%83%d0%b4%d0%b0%d1%80.pdf> (дата звернення: 27.03.2025)

4. Інновації у сільському господарстві України: Стійкий розвиток аграрного сектору в умовах кліматичних змін. URL: <https://surl.li/cymvoa> (дата звернення: 25.03.2025)

Колос В.В.,

здобувачка вищої освіти

спеціальності 073 «Менеджмент»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Дідур Г.І.,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

СИСТЕМА МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ (НА ПРИКЛАДІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»)

АТ КБ «ПриватБанк» - один з найбільших і найвідоміших державних комерційних банків в Україні, який надає широкий спектр фінансових послуг для фізичних осіб, підприємств та організацій.

АТ КБ «ПриватБанк», як провідна фінансова установа України, визнає ключову роль заохочення персоналу у досягненні стратегічних планів.

Мотивація працівників є не лише засобом підвищення ефективності роботи, але й ключем до створення позитивного корпоративного середовища, зниження плинності кадрів та покращення рівня обслуговування клієнтів. Відтак, є важливим вивчення різних підходів та механізмів, що використовуються в АТ КБ «ПриватБанк» для стимулювання співробітників, та оцінка їхнього впливу на загальну результативність діяльності банку.

Мотивація — це рушійна сила, яка спонукає людину до дій, визначає мету або напрям життєвої поведінки та може впливати як на свідомому, так і на несвідомому рівні. Зокрема, мотивація досягнення відіграє ключову роль у формуванні прагнення досягати поставлених цілей. Вона наповнює нас енергією, підштовхуючи до подолання перешкод і руху вперед. Цілеспрямована поведінка, що виникає в результаті цієї мотивації, здатна приносити не лише значні результати, але й почуття глибокого задоволення від прогресу та досягнення бажаного [1].

Мотивація в банку — це процес, який спрямований на стимулювання працівників до досягнення високих результатів у їхній роботі. Вона базується на розумінні потреб і бажань співробітників, що дозволяє створити сприятливе середовище для їхнього розвитку та продуктивності.

Модель системи мотивації персоналу складається з двох основних елементів: компенсаційних та некомпенсаційних (рис. 1.1).

Компенсаційні елементи включають:

- фінансову винагороду, що складається з постійної частини (базовий оклад, надбавки) та змінної частини (премії за досягнуті результати), яка забезпечує фінансову стабільність і стимулює продуктивність;
- соціальні пільги, які представляють собою різноманітні форми підтримки, такі як позики, навчання та страхування, що підвищують загальну цінність пакету винагороди.

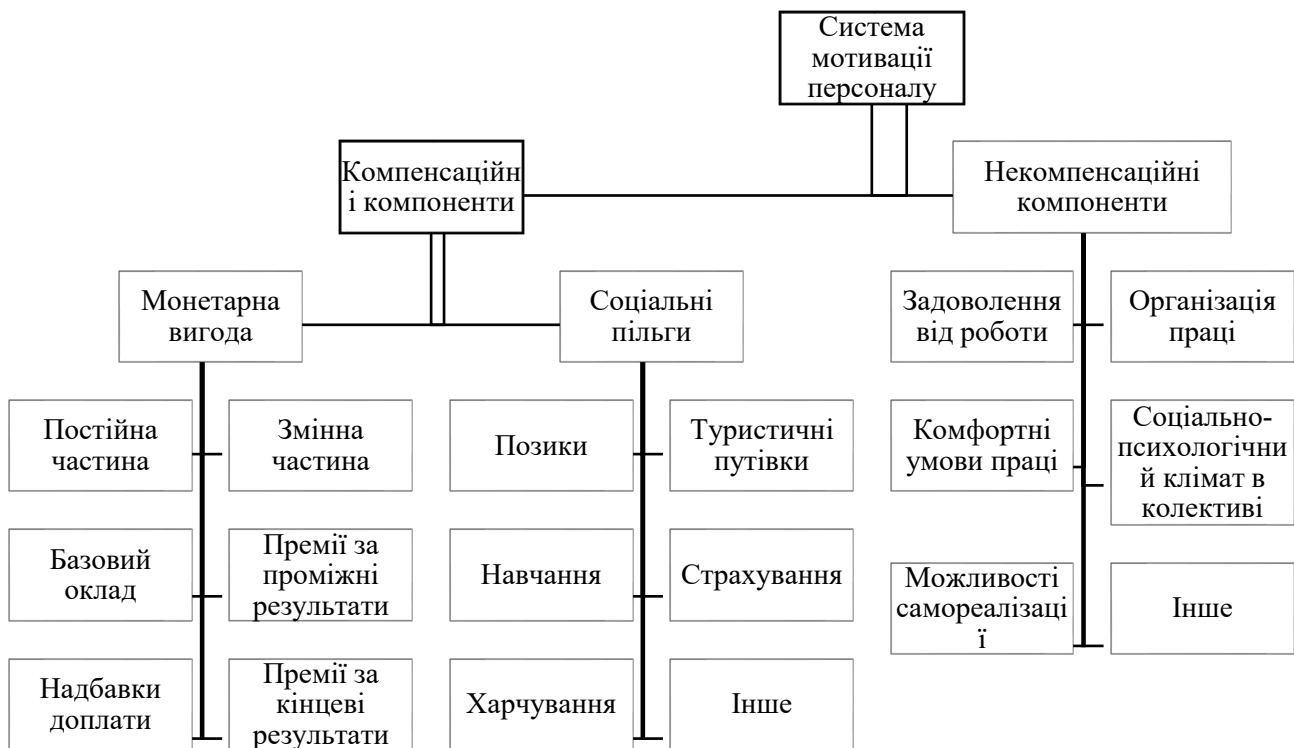

Рис. 1. Модель системи мотивації праці персоналу

Джерело: сформовано автором

Некомпенсаційні елементи охоплюють:

- задоволення від роботи, що включає комфортні умови праці та можливості для самореалізації, які сприяють підвищенню продуктивності;
- організацію праці, яка передбачає створення сприятливого соціально-психологічного клімату в колективі, що забезпечує довіру та співпрацю.

Ця модель акцентує на важливості комплексного підходу до мотивації, який враховує як матеріальні, так і нематеріальні потреби працівників для підвищення їхньої задоволеності та ефективності.

Для банківських установ України ефективне управління мотивацією персоналу залишається одним із найважливіших завдань у сучасних умовах. На кожному етапі суспільного розвитку праця була і залишається основним джерелом створення матеріальних та духовних цінностей, тому питання заохочення людей до праці завжди актуальне. Досягнення ефективного управління персоналом стає можливим лише завдяки глибокому розумінню механізмів їхньої мотивації [2].

Персонал банку є фундаментом його успішної діяльності. Установа систематично та відкрито залучає до своєї команди професіоналів незалежно від віку, статі, раси, віросповідання, переконань чи національності, забезпечуючи справедливу винагороду за їхні здобутки. Особлива увага приділяється створенню умов, які сприяють повному розкриттю професійного потенціалу кожного працівника. Банк дотримується принципів поваги до людської гідності та індивідуальності, наголошуючи на важливості атмосфери довіри, взаєморозуміння та співпраці [3].

АТ КБ «ПриватБанк» має систему винагород для членів правління та впливових осіб. Винагорода складається з фіксованої та змінної частин. Фіксована винагорода включає базову винагороду, додаткову винагороду та негрошові стимули. Базова винагорода визначається як сума посадового окладу, а додаткова винагорода визначається рішенням наглядової ради. Змінна винагорода залежить від фінансових результатів банку та ефективності роботи члена правління. Вона може бути виплачена у формах річної премії, квартальної премії або негрошових стимулів. Разом з роботою в банку працівники отримують щорічну оплачувану відпустку, пільгове кредитування житла та авто, консультації з юридичних питань та інші привілеї [4].

В АТ КБ «ПриватБанк» система мотивації охоплює як матеріальні, так і нематеріальні стимули. До матеріальних стимулів належать конкурентоспроможна заробітна плата, система премій і бонусів за досягнення поставлених цілей, що сприяє залученню і утриманню високоорганізованих кадрів. Проте нематеріальні чинники також відіграють ключову роль у формуванні сприятливого робочого середовища. Практики, такі як визнання професійних досягнень, надання можливостей для підвищення кваліфікації та участь у процесах прийняття управлінських рішень, сприяють зростанню залученості працівників і підсилюють їхню лояльність до організації.

Система стимулювання персоналу в АТ КБ «ПриватБанк» включає різноманітні елементи для підвищення мотивації співробітників. Основні складові цієї системи:

- заробітна плата – зростання на основі оцінки результативності;
- бонуси – нарахування за продаж додаткових послуг;
- доплати – збільшення доходу співробітників масового сегмента завдяки синхронізаційним доплатам;
- регіональні коефіцієнти – застосування до окладів;
- кар'єрний ріст – можливість збільшення базової ставки при горизонтальному або вертикальному переміщенні.

Крім фінансових стимулів, важливим є впорядкування робочого графіка, що включає визначення часу початку та завершення робочого дня, а також можливість роботи у вихідні за домовленістю з керівництвом. Для підвищення ефективності обслуговування клієнтів може бути запроваджено гнучкий графік, що потребує затвердження списку відповідних підрозділів окремим наказом. Додатково можуть передбачатися одноразові виплати для окремих працівників з різних джерел [5].

Отже, система мотивації в АТ КБ «ПриватБанк» спрямована на залучення та утримання талановитих працівників, підвищення їхньої продуктивності та забезпечення високого рівня обслуговування клієнтів. Особлива увага приділяється створенню позитивного робочого середовища, де кожен працівник відчуває себе цінним і має можливість розкрити свій потенціал. Банк дотримується принципів поваги до людської гідності та індивідуальності, наголошуючи на важливості атмосфери довіри, взаєморозуміння та співпраці.

Література

1. Гайдученко С. О. Тексти лекцій з навчальної дисципліни «Мотивація персоналу» (для студентів 5 курсу спеціальності 7.03060101, 8.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування»). Хар. нац. ун-т. міськ. госп-ва. ім. О. М. Бекетова. Харків, 2013. 111 с.
2. Васюта В.Б., Бульбаха Л.І. Мотивація праці персоналу на підприємстві в сучасних умовах господарювання. *Ефективна економіка*. 2016. №6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5041> (дата звернення: 06.04.2025).
3. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua/about>

(дата звернення: 06.04.2025).

4. Акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк». Положення про винагороду членів правління та впливових осіб. URL: https://static.privatbank.ua/files/1Regulation_on_remuneration_of_board_members_and_influential_persons.pdf (дата звернення: 06.04.2025).

5. Редько В.Є., Семичасна О.С. Удосконалення системи управління персоналом АТ КБ «ПриватБанк». *Ефективна економіка*. 2020. №1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2020/70.pdf (дата звернення: 06.04.2025).

Костильов І.О.,

здобувач вищої освіти

спеціальності 051 «Економіка»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Найда А. В.

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ

Фінансовий контроль – важлива частина державного менеджменту, націлена на дотримання законності, раціональності та результативності використання фінансів. В умовах війни його роль істотно підвищується, бо економіка держави відчуває великі зміни, що вимагають пристосування фінансової системи до нових обставин. Військові дії призводять до зменшення валового внутрішнього продукту (ВВП), інфляції, безробіття та дисбалансу

платіжного балансу. Зокрема, за даними Національного банку України, реальний ВВП країни значно скоротився внаслідок повномасштабної війни.

До того ж, руйнування інфраструктури та виробничих потужностей ускладнює економічну активність, що негативно впливає на фінансову стабільність держави. У таких умовах фінансовий контроль стає ключовим інструментом для забезпечення прозорості та звітності у використанні бюджетних коштів. Він сприяє ефективному розподілу обмежених ресурсів, перешкоджає корупції та нецільовому використанню фінансів, що є критично важливим для підтримки обороноздатності та соціальної стабільності держави.

Погарська О. вважає, що загалом, фінансовий контроль в умовах воєнного стану виконує стратегічну функцію, забезпечуючи стійкість фінансової системи та створюючи передумови для економічного відновлення у післявоєнний час [1].

В умовах воєнного стану фінансовий контроль підлягає значним змінам, метою яких є пристосування до нових викликів та забезпечення стабільності фінансової системи. Зокрема, відбувається посилення державного нагляду за фінансовими операціями, зокрема спрощення процедур ідентифікації та верифікації клієнтів банків при відкритті рахунків для купівлі військових облігацій. Це дає змогу оперативно залучати кошти на потреби оборони, зберігаючи при цьому належний рівень контролю за фінансовими потоками.

Окрім того, на час дії воєнного стану Національний банк України припинив проведення планових та позапланових виїзних перевірок банків, перейшовши до безвиїзного нагляду у сфері фінансового моніторингу. Це рішення зумовлене необхідністю забезпечення безперебійності банківських послуг та мінімізації ризиків для фінансової системи в умовах військових дій [2].

Разом з тим, Національне агентство з питань запобігання корупції надало роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» в умовах воєнного стану. Зокрема, було уточнено порядок подання декларацій, повідомлень про суттєві зміни у майновому стані та відкриття валютних рахунків в установах банків-нерезидентів. Ці заходи

спрямовані на забезпечення прозорості та підзвітності посадових осіб, навіть в умовах обмежених можливостей для здійснення контролю [3].

Отже, особливості фінансового контролю під час воєнного стану полягають у гнучкому підході до регулювання фінансових операцій, адаптації процедур моніторингу та нагляду до умов військового часу, а також забезпеченні балансу між оперативністю фінансових рішень та необхідністю дотримання принципів прозорості і законності.

Під час війни система фінансового нагляду стикається з цілою низкою перепон, які значно ускладнюють ефективне управління державними грошима. Головний ризик — це корупція та марнотратство бюджетних коштів. Воєнний стан провокує умови для зловживань, зокрема в публічних закупівлях, де фіксуються завищені ціни та нечесні прибутки. Це руйнує довіру людей до влади та ускладнює боротьбу з корупцією.

Також, недолік фінансових ресурсів та проблеми в роботі банківської системи становлять серйозні труднощі. Фінансова система України зазнає потужного тиску через війну, що негативно впливає на достаток населення та розвиток економіки. Відновлена після попередніх криз, фінансова система змушена пристосовуватись до роботи в умовах війни [4].

Бобровицький А. трактував, що вплив міжнародних санкцій та обмежень фінансового характеру значно ускладнює ситуацію. Незважаючи на те, що санкції мають на меті приборкати агресію, їхня ефективність може бути обмеженою, адже російська економіка продовжує працювати, застосовуючи альтернативні ринки та взаємодію з іншими партнерами. Вирішальним аспектом успішності санкцій є тривалість їх дії, єдиний фронт країн-ініціаторів та безперервний контроль за результативністю вжитих обмежувальних заходів. Фінансовий контроль в умовах воєнного стану потребує подолання великої кількості проблем, що вимагає комплексного підходу та пристосування до змінних реалій для підтримки стабільності та прозорості фінансової структури [5].

В умовах військового стану Україна значною мірою спирається на підтримку міжнародних фінансових установ і донорів, які надають надзвичайно важливу допомогу для стабілізації економіки та забезпечення фінансової стабільності.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) відіграє ключову роль у підтримці макрофінансової стабільності України. У лютому 2025 року місія МВФ розпочала обговорення щодо перегляду програми кредитування, що може відкрити доступ до додаткових \$917 мільйонів фінансування. Ця програма спрямована на підтримку фінансової стабільності України та впровадження потрібних реформ.

Світовий банк також активно залучений у фінансову підтримку України. У грудні 2024 року було затверджено пакет фінансування обсягом \$2,05 мільярда, який включає перший грант з нового \$20-мільярдного фонду США для України, підтриманого доходами від заморожених російських суверенних активів. Ці кошти спрямовані на зміцнення фінансової та економічної стабільності України, підтримку політичних реформ та стимулювання сталого зростання. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) планує інвестувати щонайменше €1,5 мільярда в українську економіку у 2025 році. Ці інвестиції спрямовані на підтримку приватного сектору, зокрема енергетичного сектору та інфраструктури, які зазнали значних втрат через військові дії. Від початку війни ЄБРР інвестував понад €6,2 мільярда в Україну, демонструючи свою відданість підтримці країни у скрутні часи [6].

Крім фінансових установ, міжнародні донорські організації відіграють важливу роль у наданні гуманітарної та технічної допомоги. Вони забезпечують фінансування соціальних програм, підтримують реформи в галузі охорони здоров'я, освіти та інфраструктури, що сприяє покращенню якості життя населення та зміцненню інституційної спроможності держави.

Загалом, співпраця з міжнародними фінансовими установами та донорами є вкрай важливою для України в умовах військового стану. Ця підтримка не лише забезпечує необхідні фінансові ресурси, але й сприяє впровадженню

структурних реформ, які зміцнюють економіку та готують країну до післявоєнного відновлення [7].

Фінансовий контроль під час воєнного стану є надзвичайно важливим для гарантування стабільності та ефективного використання державних фінансів. Дослідження демонструє, що пристосування контрольних механізмів до військових умов, посилення державного нагляду та співпраця з міжнародними фінансовими організаціями допомагають підтримувати економічну стійкість України.

Рекомендації щодо вдосконалення фінансового контролю в умовах воєнного стану:

1. Посилення законодавчого регулювання та антикорупційних дій. Необхідно вдосконалити нормативно-правову базу, що регулює фінансовий контроль, зокрема через введення суворіших санкцій за корупційні порушення та гарантування невідворотності покарання.

2. Оптимізація контрольних процесів. Варто спростити та пришвидшити процедури фінансового контролю, зокрема через впровадження ризик-орієнтованого підходу, який дасть змогу зосередити ресурси на найбільш уразливих сферах.

3. Розширення суспільного контролю. Залучення громадськості та незалежних фахівців до процесу фінансового контролю сприятиме підвищенню прозорості та довіри до державних установ.

4. Підвищення кваліфікації працівників контрольних органів. Організація регулярних тренінгів та навчальних заходів для співробітників державних аудиторських служб забезпечить їх готовність до роботи в умовах воєнного стану та покращить ефективність контролю.

5. Забезпечення фінансової стабільності. Втілення комплексних заходів, спрямованих на підтримку фінансової стійкості держави, включаючи співпрацю з міжнародними фінансовими інституціями та впровадження дієвих інструментів монетарної політики, є ключовим для стабільності економіки.

Впровадження цих порад допоможе укріпити систему фінансового контролю України в умовах війни, гарантуючи ефективне й прозоре використання державних коштів.

Література

1. Погарська О. Особливості фінансового моніторингу в період дії воєнного стану. (Національний Банк України) URL: https://events.bank.gov.ua/uchallenge2023/src/files/1_Pogarska.pdf.
2. Особливості фінансового моніторингу в період дії воєнного стану. Everlegal. URL: <https://everlegal.ua/osoblyvosti-finansovogo-monitoryngu-v-period-diyi-voennogo-stanu>.
3. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). Роз'яснення №4 від 07.03.2022 щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції». URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/roz-yasnennya-4-vid-07-03-2022-shhodo-zastosuvannya-okremykh-polozhen-zakonu-ukrayiny-pro-zapobigannya-koruptsiyi-stosovno-zahodiv-finansovogo-kontrolyu-v-umovah-voyennogo-stanu-podannya-deklaratsiyi-p/>.
4. Маршук Л.М. Фінансова система України в умовах війни. (Випуск # 44 / 2022 економіка та суспільство. Фінанси, банківська справа та страхування) URL: <https://www.academia.edu/98371518/>.
5. Бобровицький А. Міжнародні санкції та їх вплив на економіку України. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-11/ad_mizhnar_sankcii_17_11_2023.pdf.
6. Reuters. EBRD plans to invest at least \$1.56 bln in Ukraine's war-hit economy this year. 2025. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/ebrd-plans-invest-least-156-bln-ukraines-war-hit-economy-this-year-2025-02-06/>.
7. Герасименко Г.В. Економічний розвиток України в умовах війни. DSE. (Соціальні інвестиції в Україні: роль міжнародних донорських організацій. Ст.1) URL: <https://dse.org.ua/arhcive/16/13.pdf>.

Кришталевич М. В.,

здобувачка вищої освіти

спеціальності 073 «Менеджмент»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Дідур Г. І.,

кандидат економічних наук, доцент

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

УПРАВЛІННЯ СТАРТАПАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ, АДАПТАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ТА ПОТЕНЦІАЛ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

В умовах затяжного воєнного періоду на території України питання інноваційного розвитку набуло не лише економічного, а й стратегічного значення. Стартапи, як форма підприємництва, що поєднує гнучкість, технологічність та інноваційність, стали важливою ланкою економіки, здатною оперативно реагувати на виклики часу. Їх роль полягає не лише у створенні нових ринкових ніш, а й у забезпеченні критично важливих рішень для суспільства, армії та державного управління. Саме тому питання підтримки стартапів в умовах війни є особливо актуальним, адже втрата цього ресурсу означає втрату майбутніх точок зростання.

Серед ключових викликів, з якими зіткнулися українські стартапи, фахівці виокремлюють ризики фізичної безпеки команд, розриви в логістичних і виробничих ланцюгах, падіння платоспроможності клієнтів та зниження інвестиційної активності. У багатьох випадках засновники бізнесів змушені були евакуюватися з прифронтових територій, втрачаючи інфраструктуру, обладнання, фінансові та людські ресурси. Усе це відбувається на тлі постійної невизначеності, що ускладнює довгострокове планування. Крім того,

український стартап-ринок не має достатнього рівня інституційного захисту — відсутність чіткої державної політики, складна податкова система та обмежений доступ до пільгового фінансування ще більше ускладнюють ситуацію.

Попри це, українські стартапи демонструють здатність до самостійної адаптації та мобілізації внутрішніх ресурсів. З'являються приклади успішної релокації бізнесів у безпечні регіони України та за кордон, розвиток продуктів для військових потреб, освоєння нових міжнародних ринків. Такі компанії, як Esper Bionics, Legal Nodes, Himera Systems та Releaf Paper стали прикладами ефективного реагування на нову реальність. Вони переорієнтували свою діяльність на створення критично важливих інновацій, від високотехнологічних протезів до захищених комунікаційних систем, що використовуються Збройними силами України. Успішні стартапи долучаються до європейських акселераційних програм, отримують гранти від USAID, Horizon Europe, Google for Startups, що відкриває їм нові горизонти росту (Табл.1).

Таблиця 1 Найпоширеніші адаптаційні стратегії українських стартапів у 2022–2024 рр.

Стратегія	Суть	Приклад
Релокація	Перенесення офісу або виробництва у безпечні регіони	Releaf Paper, Delfast
Орієнтація на нові ніші	Продукти для армії, медицини, енергозбереження	Himera, Esper Bionics
Вихід на міжнародні ринки	Створення англomовних версій продуктів, експорт	Legal Nodes, Respeecher
Залучення грантів	Гранти від USAID, Horizon Europe, EBRD	AI Edge, Zeely
Онлайн-моделі бізнесу	SaaS, e-commerce, digital education	Mate Academy, Promin Aerospace

Джерело: Побудовано автором на основі [1-4].

Варто зазначити, що особливої уваги заслуговує здатність українських підприємців швидко переходити до цифрових моделей ведення бізнесу. Онлайн-курси, мобільні застосунки, платформи для електронної комерції стали не лише

популярними, а й конкурентоспроможними на глобальному рівні. Це дозволяє зберегти робочі місця, залучати валютні надходження, будувати репутацію українських інноваторів на світовій арені навіть в умовах війни.

Потенціал стартапів у контексті економічного відновлення України після війни є надзвичайно високим. Ці малі інноваційні підприємства формують ядро нової економіки, що ґрунтується не на видобутку ресурсів, а на створенні високотехнологічних продуктів з високою доданою вартістю. Стартапи здатні заповнити нішу, яку залишили зруйновані галузі, створити нові робочі місця, активізувати експорт інтелектуальних рішень. Вони можуть стати основою для формування нових кластерів — біотехнологічного, оборонного, агротехнологічного, а також фінансово-цифрового секторів. За даними аналітичного звіту НІСД, саме інноваційне підприємництво здатне забезпечити стійке зростання, підвищити конкурентоспроможність економіки й посилити її незалежність від зовнішніх факторів [3, с. 4].

Отже, попри всі труднощі, українські стартапи продовжують відігравати важливу роль у забезпеченні адаптації економіки до воєнного часу. Їх підтримка на державному рівні, а також активне залучення до міжнародних інноваційних екосистем є запорукою майбутнього відновлення України на основі знань, технологій та підприємницької ініціативи. Успішна трансформація інноваційних ідей у масштабні бізнеси має стати одним з головних пріоритетів економічної стратегії повоєнного розвитку держави.

Література:

1. Дума О. І., Качмар Г. Я. Розвиток екосистеми стартапів України в час війни: проблеми та виклики. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2024. № 2 (12). С. 269–274.
2. Кулик Н. М. Впровадження та розвиток стартапів в українській економіці. *Держава та регіони*. 2020. № 4. С. 94–99.
3. Собкевич О. В. та ін. Пріоритети розвитку реального сектора в умовах війни та повоєнного відновлення економіки України : аналіт. доп. / за заг. ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2024. 104 с.

4. Як стартапам триматися на плаву під час війни. *Економічна правда*.
URL: <https://epravda.com.ua/experts/yak-startapam-trimatisya-na-plavu-pid-chas-viyni-801297/> (дата звернення: 07.04.2025)

Кучеровський А.О.,
здобувач вищої освіти
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Балан А.А.
к.е.н, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОРТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У СТРАТЕГУВАННІ РОЗВИТКУ МОРСЬКИХ ПОРТІВ

Морські порти є стратегічно важливими об'єктами транспортної та логістичної інфраструктури України, які відіграють ключову роль у міжнародній торгівлі та забезпеченні економічної – фінансової стабільності країни. Однак в умовах воєнного стану їх діяльність зазнає суттєвих обмежень через безпосередні військові загрози, руйнування інфраструктури, блокування морських шляхів та зміни у логістичних ланцюгах, які напряду впливають на розвиток економіки держави. У зв'язку з цим актуальним є аналіз основних проблем портової галузі.

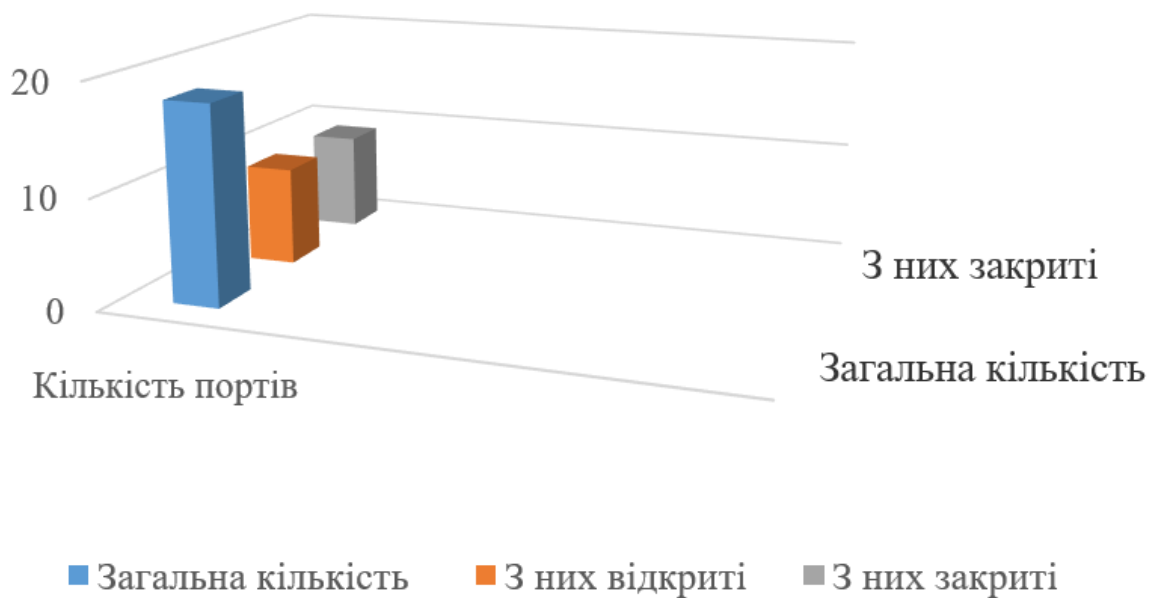

Рис. 1. Загальна кількість морських портів станом на 2025 рік

Джерело: створено автором на основі [2-5]

На сьогодні портова система України налічує 18 морських портів, 9 з яких є відкритими на цей момент, і 9 портів – закриті (на тимчасово окупованих територіях) рис.1. [1].

Унаслідок агресії РФ проти України припинилося функціонування морських портів на південному узбережжі, що спричинило дестабілізацію логістичних ланцюгів. Втрата контролю над судноплавством у Чорному та Азовському морях зупинила експортно – імпорتنі операції та торгові потоки. До війни морський транспорт відігравав важливу роль: у 2021 році обсяг вантажопереробки становив 153,3 млн тонн. Блокада портів призвела до економічних втрат у 170 млн доларів [2]. Дисфункція інфраструктури серйозно вплинула на експорт агропродукції, металургії та хімічних товарів. Це спонукає до узагальнення наявних проблем в схему (рис.-2).

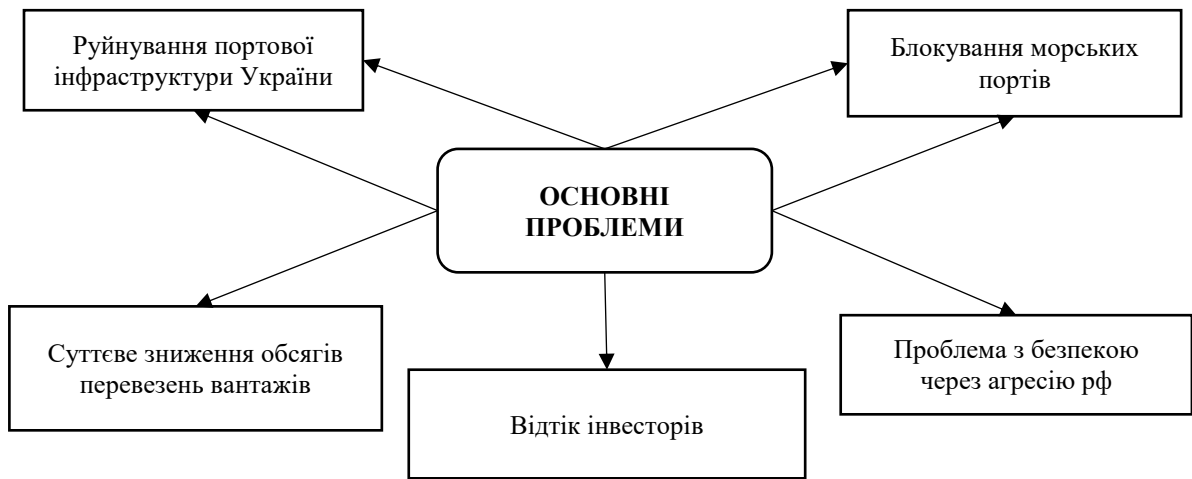

Рис. 2. «Основні проблеми діяльності портів України»

Джерело: створено автором на основі джерел [2-6]

З огляду на це, Шевчук О. А., Гайванович Н. В. [2] наголошують, що відновлення портового потенціалу потребує комплексного підходу, включаючи реінжиніринг логістики, диверсифікацію маршрутів і міжнародне співробітництво для економічної безпеки України. Так, Подцерковний О.П. [4] пропонує роботу української портової інфраструктури у воєнний час умовно розділити на два основні етапи, які безпосередньо залежать від рівня безпеки, стабільності ділової активності та загального сприйняття учасниками ринку можливостей ведення господарської діяльності (рис. 3).

На першому етапі акцент робиться на забезпеченні базових умов для безпечної роботи порту, а саме розмінування акваторій, організації конвоїв для суден та відновлення об'єктів критичної інфраструктури.

Другий етап включає комплексні відновлювальні роботи та модернізацію портового господарства, яка повинна відповідати цілям сталого розвитку, як регіону, так і України в цілому.

Рис. 3. Розподіл роботи портової галузі на етапи та заходи щодо покращення функціонування

Джерело: створено автором на основі джерел [1-7]

Але, аналіз таблиці показує суттєве скорочення капітальних інвестицій у 2022 році – з 218742 тис. грн у 2021 до 22736 тис. грн. Основним напрямом інвестування залишається придбання та створення нових активів, витрати на які у 2022 році становили 8732 тис. грн проти 45996 тис. грн у 2021. У 2023 році спостерігається часткове відновлення — загальний обсяг інвестицій збільшився до 91704 тис. грн, а на нові активи було витрачено 43381 тис. грн (табл. 2).

З огляду на це, цей об’єм капітальних вкладень не спроможний забезпечити сталий розвиток портової інфраструктури. Згідно зі Стратегією розвитку морських портів України на період до 2038 року [2-6], основні цілі розвитку, відповідні кроки для їх досягнення та джерела фінансування наведено в таблиці нижче.

Таблиця 1. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності

Обсяг капітальних інвестицій за досліджуваним КВЕДом						
Код за КВЕД 2010	Рік	усього, тис. грн.	у тому числі витрати на			
			придбання та створення нових активів	придбання активів, які були використанні	поліпшення, вдосконалення, реконструкцію, модернізацію	капітальний ремонт
50.20	2021	218742	45996	к/с	к/с	к/с
	2022	22736	8732	87	к/с	к/с
	2023	91704	43381	к/с	к/с	к/с

Джерело: розроблено автором за даними [3].

Таблиця 2. Цілі розвитку портової інфраструктури і напрямки її досягнення [1-3]

Ціль розвитку	Кроки для досягнення	Джерела фінансування
1	2	3
Удосконалення системи державного управління портовою галуззю та впровадження дієвого механізму залучення приватних інвестицій	Розробка механізмів впровадження моделі управління «порт-лендлорд»- Оптимізація діяльності адміністрацій морських портів шляхом їх об'єднання за регіональним принципом- Впровадження стандартів корпоративного управління в портовій галузі	Кошти ДП «Адміністрація морських портів України»- Приватні інвестиції. Інші джерела, не заборонені законодавством
Забезпечення щорічної переробки 210 млн тонн вантажів	Модернізація та будівництво нових перевантажувальних комплексів- Реконструкція та будівництво причалів- Оновлення основних фондів державних стивідорних компаній	Приватні інвестиції- Кошти ДП «Адміністрація морських портів України». Державний бюджет (для об'єктів загального користування)
Залучення приватних інвестицій в обсязі 26 млрд грн для розвитку об'єктів портової інфраструктури	Створення сприятливих умов для державно-приватного партнерства- Розробка механізмів залучення інвесторів до будівництва та модернізації інфраструктури	Приватні інвестиції, цільові кредити банків, міжнародна технічна допомога
Створення потужностей для переробки не менш ніж 250 млн тонн вантажів на рік та забезпечення ефективного розвитку об'єктів портової інфраструктури	Будівництво нових та модернізація існуючих перевантажувальних комплексів- Розвиток інфраструктури морських терміналів- Створення глибоководних морських терміналів	Приватні інвестиції- Кошти ДП «Адміністрація морських портів України», державний бюджет (для об'єктів загального користування)
Проведення інноваційної діяльності шляхом застосування новітніх технологій, здійснення заходів з ресурсозбереження та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище	Впровадження смарт-інфраструктури та екологічно безпечних технологій- Застосування новітніх технологій для автоматизації перевантажувальних процесів- Використання альтернативних джерел енергії	Приватні інвестиції, міжнародна технічна допомога. Інші джерела, не заборонені законодавством
Підвищення ефективності використання перевантажувальних комплексів до 75-80%	Оптимізація логістичних процесів- Модернізація обладнання та інфраструктури- Підвищення кваліфікації персоналу	Кошти ДП «Адміністрація морських портів України», приватні інвестиції
Створення додатково 15 тис. робочих місць	Реалізація інвестиційних проектів з розвитку портової інфраструктури- Стимулювання розвитку суміжних галузей-	Приватні інвестиції, К кошти ДП «Адміністрація морських портів України»

Продовження таблиці 2

1	2	3
Підвищення рівня заробітної плати спеціалістів портової галузі	Впровадження системи мотивації та підвищення кваліфікації- Забезпечення конкурентного рівня оплати праці- Поліпшення умов праці	Кошти ДП «Адміністрація морських портів України», приватні інвестиції
Забезпечення безперервного процесу професійного навчання спеціалістів портової галузі	Створення програм підвищення кваліфікації- Співпраця з навчальними закладами- Організація тренінгів та семінарів	Кошти ДП «Адміністрація морських портів України», приватні інвестиції

Джерело: сформовано автором на основі [1-3].

Крім того, кожен з етапів досягнення цілей слід постійно відстежувати на відповідність визначеним детермінантам безпекоорієнтованого підходу. У таблиці 3 представлено узагальнення ключових детермінант цього підходу, відповідні заходи контролю для їх моніторингу, а також ризики, які вони дозволяють ідентифікувати.

Таблиця 3. Детермінанти безпекоорієнтованого підходу відновлення портової інфраструктури України [1-7]

Детермінанти безпекоорієнтованого підходу	Заходи контролю	Ризики, які вони вимірюють
Надійність інфраструктури	Аудит технічного стану об'єктів	Зношеність, аварійність, недофінансування
Кібербезпека	Моніторинг інформаційних систем, перевірка рівня захисту	Кібератаки, витік даних, несанкціонований доступ
Енергетична безпека	Аналіз енергозабезпечення, ефективності використання ресурсів	Енергетична нестабільність, перевитрати, залежність від імпорту
Фінансова стійкість	Аудит бюджетного планування, аналіз витрат	Дефіцит фінансування, неефективне використання коштів
Екологічна безпека	Контроль дотримання екологічних стандартів, аудит викидів	Забруднення довкілля, штрафи, негативний вплив на здоров'я населення
Корупційні ризики	Перевірка прозорості державних закупівель та контрактів	Відмивання коштів, неефективне управління, зловживання владою
Соціальна стабільність	Оцінка рівня доступності послуг, моніторинг соціальної відповідальності	Соціальна напруга, нерівномірний доступ до ресурсів
Транспортна безпека	Аналіз дотримання стандартів експлуатації транспорту	Небезпека ДТП, низька якість перевезень, зношеність транспортних засобів
Операційна безпека	Аудит процедур кризового реагування та управління ризиками	Відсутність плану дій у надзвичайних ситуаціях, неготовність персоналу
Законодавча відповідність	Аналіз виконання нормативно-правових актів та міжнародних зобов'язань	Порушення законодавства, санкції, неузгодженість нормативної бази

Джерело: розроблено автором за даними [1-7].

Таким чином, відновлення портової інфраструктури України потребує комплексного, узгодженого підходу. Умовно доцільно виділити 2 етапи. На першому етапі необхідно забезпечити безпеку функціонування. Другий етап орієнтований вже більше на вирішення завдань розвитку територій. Відповідно в рамках чинної Стратегії надані рекомендації щодо досягнення її цілей та оцінки на відповідність детермінантам безпекоорієнтованого підходу відновлення портової інфраструктури України.

Література

1. АМПУ. Реєстр морських портів України. 2025. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwimloWy9MiMAxXY_7sIHRWSLboQFnoECDcQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.uspa.gov.ua%2Freyestrpo&usg=AOvVaw1N7VabGJhnlNGxR6kvWhOQ&opi=89978449
2. Шевчук О. А., Гайванович Н. В. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку морських вантажних перевезень в Україні та світі. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2023. №25. С. 60 URL: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.25.2023.278603>
3. Державна служба статистики України, офіційний сайт. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwja06nh98GMAxVxLRAIHbkfMHwQFnoECDAQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.ukrstat.gov.ua%2F&usg=AOvVaw1PbEuOnLAMF7UehxgpZL79&opi=89978449>
4. Подцерковний О.П., Проблеми правового забезпечення портової галузі в умовах війни. *Право та державне регулювання*. 2023. №3. С. 207 – 208. URL: <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.3.32>
5. Розпорядження «Про затвердження Стратегії розвитку морських портів України на період до 2038 року». URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-2013-%D1%80#Text

6. Центр транспортних стратегій. Координаційна рада з невизначеними координатами. Чому портовий бізнес "не надихнувся" новою державною структурою. Розділ «аналітика». 2025. URL: https://cfts.org.ua/articles/koordinatsiyna_rada_z_neviznachenimi_koordinatami_chomu_portoviy_biznes_ne_nadikhnuvsya_novoyu_derzhavnoyu_strukturoyu_2104

7. Хоронжак Я.Г. Проблеми та перспективи розвитку морських портів України. *Національний університет «Одеська юридична академія». Репозиторій.* 2023. С. 360 URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjM4qnG3rCMAxXrFBAIHQ6A9AQFnoECBcQAQ&url=https%3A%2F%2Fdspace.onua.edu.ua%2Fbitstreams%2F1a472a846d62c5f863%2Fdownload&usg=AOvVaw1EA50BXciZabiHiiZLasMI&opi=89978449>

Макарова Т.О.,

здобувачка вищої освіти

спеціальності 073 «Менеджмент»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Грекова Т.М.

асистент кафедри менеджменту,

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

РИЗИКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) є ключовим чинником розвитку економіки будь-якої країни, забезпечуючи інтеграцію національного ринку в

міжнародну економічну систему. Вона сприяє залученню іноземних інвестицій, розширенню виробничих можливостей та підвищенню конкурентоспроможності. Однак в умовах війни ризики ведення ЗЕД зростають, що впливає на стабільність та ефективність міжнародної торгівлі. Тому дослідження та аналіз ризиків ЗЕД у воєнний період є актуальною науково-практичною проблемою. Варто зазначити, що події в Україні мають не лише локальний, а й глобальний характер, що негативно впливає на динаміку, характер і прибутковість зовнішньоекономічної діяльності. Сучасна торговельна практика доводить, що інтернаціоналізація економічних систем є ключовим фактором, який стимулює зростання економік окремих країн і, відповідно, розвитку глобального економічного простору, зокрема через розширення можливостей і зміцнення світового співтовариства [2].

Ризики зовнішньоекономічної діяльності можна розглядати як загрози, які можуть призвести до фінансових, економічних та репутаційних втрат для підприємств, що займаються міжнародними операціями. В умовах війни ці ризики значно збільшуються через політичну нестабільність, економічні санкції, порушення логістичних ланцюгів і соціальні потрясіння. Так, за відношенням до договірного процесу ризики у сфері ЗЕД можна поділити на три основні групи [1, с. 116]: ризики, пов'язані з умовами контракту, ризики контрагента, ризики, пов'язані з виконанням контракту підприємством (рис.1.).

24 лютого 2022 року Росія розпочала повномасштабне вторгнення в Україну, що призвело до кардинальних змін у ЗЕД країни. Війна викликала значне скорочення обсягів експорту та імпорту через руйнування логістичних маршрутів, знищення виробничих потужностей, блокування морських портів та введення міжнародних санкцій проти Росії. Україна зіткнулася з масштабними втратами в промисловому та аграрному секторах, що змусило підприємства шукати нові ринки збуту та альтернативні маршрути постачання продукції.

Ризики, пов'язані з умовами контракту	Ризики контрагента	Ризики, пов'язані з виконанням контракту підприємством
• - неможливість виконання договірних зобов'язань через руйнування виробничих потужностей, логістичної інфраструктури, введення обмежень на експорт/імпорт. • - ризик некоректного визначення форс-мажорних обставин та їх впливу на виконання контракту. • - ризик невідповідності умов контракту зміненому законодавству або регуляторним актам.	• - ризик банкрутства або ліквідації іноземного контрагента внаслідок воєнних дій або економічної нестабільності. • - ризик неплатоспроможності контрагента через фінансові труднощі, спричинені санкціями або кризою. • - ризик політично мотивованої відмови контрагента від виконання контракту. • - ризик перебування контрагента на територіях, де ведуться активні бойові дії. • - ризик погіршення ділової репутації контрагента через зв'язки з країною-агресором або підтримку воєнних дій.	• - ризик руйнування власних виробничих потужностей та інфраструктури внаслідок бойових дій. • - ризик нестачі кваліфікованого персоналу через мобілізацію, міграцію або загибель працівників. • - ризик порушення логістичних ланцюгів постачання сировини, матеріалів та комплектуючих. • - валютні ризики, пов'язані з нестабільністю національної валюти та коливаннями курсів іноземних валют. • - ризик неможливості здійснення міжнародних платежів через блокування банківських рахунків або SWIFT.

Рис. 1 Основні групи ризиків у сфері ЗЕД

Джерело побудовано автором на основі [1, с. 116]

Унаслідок військової агресії спостерігається значне руйнування логістичної інфраструктури, енергетичного сектору та фінансових інституцій України. Запроваджені міжнародні економічні санкції щодо Російської Федерації спричинили трансформацію глобальних торговельних потоків, а вихід західних компаній з ринку РФ зумовив формування нових експортних можливостей для українських суб'єктів господарювання, які демонструють тенденцію до реорієнтації на ринки Європейського Союзу. Державна підтримка України з боку західних країн, що проявляється у фінансовій та військовій допомозі, також є вагомим чинником впливу на макроекономічне середовище.

Для ефективного функціонування в умовах нестабільного середовища суб'єктам господарювання необхідно впроваджувати комплексну систему управління ризиками [4]. Такий підхід передбачає застосування сучасних методів аналізу, стратегічного планування та фінансових інструментів для зниження вразливості бізнесу до внутрішніх і зовнішніх загроз.

Таблиця 1 Ключові інструменти системи управління ризиками в ЗЕД

Сфера управління ризиками	Опис	Інструменти/методи
Ідентифікація, оцінка та моніторинг ризиків	Систематичний аналіз потенційних загроз і адаптація до змін середовища	SWOT-аналіз, PESTLE-аналіз, економічне прогнозування
Диверсифікація ринків збуту та постачання	Побудова альтернативних логістичних ланцюгів, розширення географії операцій	Партнерство з контрагентами в стабільних юрисдикціях
Фінансові інструменти управління ризиками	Зменшення вразливості до фінансових шоків	Страховання, хеджування валютних ризиків, резервні фонди
Антикризовий менеджмент і стратегічне планування	Гнучкість бізнес-моделей, оптимізація витрат, ІТ-підтримка процесів	Інформаційні технології, сценарне планування, адаптивне управління

Джерело побудовано автором на основі [4]

Для українських суб'єктів господарювання військова агресія зумовила необхідність переосмислення стратегій розвитку, зокрема в контексті ЗЕД, що характеризується активізацією виходу на міжнародні ринки та укладанням угод з іноземними контрагентами [3]. Практичний досвід функціонування в умовах воєнного стану демонструє як успішні, так і невдалі кейси управління ризиками ЗЕД.

Підприємства, які проявили адаптивність та оперативно здійснили переорієнтацію бізнес-процесів на нові ринки збуту, а також впровадили дієві механізми диверсифікації, змогли не лише підтримати власну економічну стійкість, але й наростити експортний потенціал. Показовим прикладом є діяльність українських агропромислових компаній, які, незважаючи на безпосередні воєнні загрози та блокаду традиційних морських шляхів, зуміли налагодити альтернативні логістичні маршрути постачання сільськогосподарської продукції через інфраструктуру сусідніх держав, зокрема Румунії та Польщі, наприклад, використання залізничних та автомобільних перевезень до портів Констанца та Гданськ.

Водночас, суб'єкти господарювання, що зберігали залежність від обмеженого кола ринків збуту або зволікали з процесами адаптації, зіткнулися зі значними фінансовими втратами. Типовим прикладом є підприємства, які традиційно орієнтувалися на ринки Російської Федерації та Республіки Білорусь.

Втрата основних каналів збуту внаслідок розриву економічних зв'язків та запровадження санкцій призвела до глибокої фінансової кризи та необхідності пошуку абсолютно нових ринкових ніш, так як виробники промислового обладнання, які раніше постачали свою продукцію на російські заводи, були змушені активно досліджувати ринки країн Європейського Союзу та Близького Сходу.

Ризики зовнішньоекономічної діяльності в умовах військового конфлікту є багатоаспектними та вимагають застосування комплексного підходу до управління. Політична нестабільність, запровадження міжнародних економічних санкцій, дестабілізація фінансових ринків, соціальні потрясіння та погіршення екологічної ситуації чинять суттєвий негативний вплив на операційну діяльність підприємств, що здійснюють міжнародну торгівлю. З метою мінімізації негативного впливу зазначених ризиків, підприємствам необхідно впроваджувати інтегровані системи оцінки та моніторингу потенційних загроз, активно здійснювати диверсифікацію ринків збуту та мережі постачальників, використовувати інструменти фінансового страхування та хеджування валютних ризиків (форвардні контракти, валютні опціони), а також розробляти та впроваджувати ефективні антикризові стратегії, що включають оптимізацію витрат та забезпечення операційної гнучкості.

Отже, ризики зовнішньоекономічної діяльності в умовах війни є багатогранними та вимагають комплексного підходу до управління. Політична нестабільність, санкції, порушення логістичних ланцюгів і фінансові кризи суттєво впливають на міжнародну торгівлю. Для мінімізації негативного впливу підприємствам необхідно оцінювати та моніторити ризики, диверсифікувати ринки й постачальників, використовувати фінансові механізми захисту та впроваджувати антикризові стратегії. Гнучкість, адаптація до змін і стратегічне планування є ключовими факторами збереження та розвитку бізнесу в умовах нестабільності.

Література

1. Свідерська А. Поняття та класифікація ризиків у зовнішньоекономічній діяльності підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2014. Т. 46. № 3. С. 113–121.
2. Скрипник, С., Процевят, О., & Воронова, О. (2022). Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, (38). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-47>
3. Think brave. 5 найважливіших ризиків для бізнесу під час війни | Think brave. *Think brave. Останні новини бізнесу України*. URL: https://biz.ligazakon.net/news/225615_5-nayvazhlivshikh-rizikv-dlya-bznesu-pd-chas-vyni (дата звернення: 25.03.2025).
4. Вікторія Ковальова. Оцінка ризиків у бізнес-плані: методи та стратегії управління. Think brave. *Think brave. Останні новини бізнесу України*. URL: https://biz.ligazakon.net/analitycs/234246_otnka-rizikv-u-bznes-plan-metodi-ta-strateg-upravlnnya (дата звернення: 21.03.2025).

Макарова Т.О.,

здобувачка вищої освіти

спеціальності 073 «Менеджмент»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Дідур Г.І.,

кандидат економічних наук, доцент

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ НАДАННЯ ПОСЛУГ В ТОВ «НОВА ПОШТА»

У сучасних умовах розвитку економіки України та викликів зовнішнього середовища сфера послуг набуває все більшого значення. Ефективне управління процесами надання послуг забезпечує конкурентоспроможність компанії та її здатність швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища [1].

Компанія «Нова Пошта» є одним із найбільших операторів на ринку експрес-доставки в Україні. Заснована у 2001 році, компанія за два десятиліття перетворилася на лідера галузі, що пропонує широкий спектр логістичних послуг для бізнесу та приватних осіб [2].

Основні напрямки діяльності компанії: доставка документів та вантажів по Україні, міжнародна доставка, фулфілмент та поштові і фінансові послуги.

Управління цими процесами базується на використанні єдиної інформаційної системи, що забезпечує автоматизацію та контроль на всіх етапах обслуговування [3]. Система дозволяє відстежувати переміщення відправлень, контролювати якість обслуговування, аналізувати завантаженість відділень та планувати ресурси.

Для забезпечення ефективності операційних процесів «Нова Пошта» використовує:

- систему електронного документообігу;
- автоматизовані сортувальні лінії;
- систему GPS-моніторингу транспорту;
- мобільні додатки для клієнтів та кур'єрів;
- технології штрих-кодування та RFID для ідентифікації відправлень.

Незважаючи на високий рівень організації операційних процесів, у діяльності компанії «Нова Пошта» можна виділити наступні проблеми: зростання кількості відправлень вимагає значного збільшення ресурсів для забезпечення своєчасної доставки та збереження високого рівня задоволеності клієнтів. Також спостерігається тенденція до скорочення середнього часу обслуговування клієнта, що вимагає постійної оптимізації роботи з персоналом та вдосконалення технологічних процесів.

Основними проблемами, які впливають на ефективність роботи компанії, є: нерівномірне навантаження на відділення (черги, перевантаження в пікові періоди, нерівномірний клієнтопотік), труднощі з логістикою останньої милі (затримки доставок, складнощі з обслуговуванням віддалених регіонів, нестача поштоматів), інформаційно-технологічні обмеження (збої систем, слабка інтеграція з клієнтами, обмежений функціонал додатків), кадрові проблеми (висока плинність, низька кваліфікація нових працівників, нерівномірність компетенцій), а також екологічні виклики (надлишок пакувальних матеріалів, значні викиди CO₂) (рис. 1).

Для подолання цих викликів доцільно запровадити заходи щодо оптимізації графіків персоналу, розвитку логістичної інфраструктури, модернізації ІТ-систем, підвищення якості підбору та навчання кадрів, а також впровадження екологічно орієнтованих рішень.

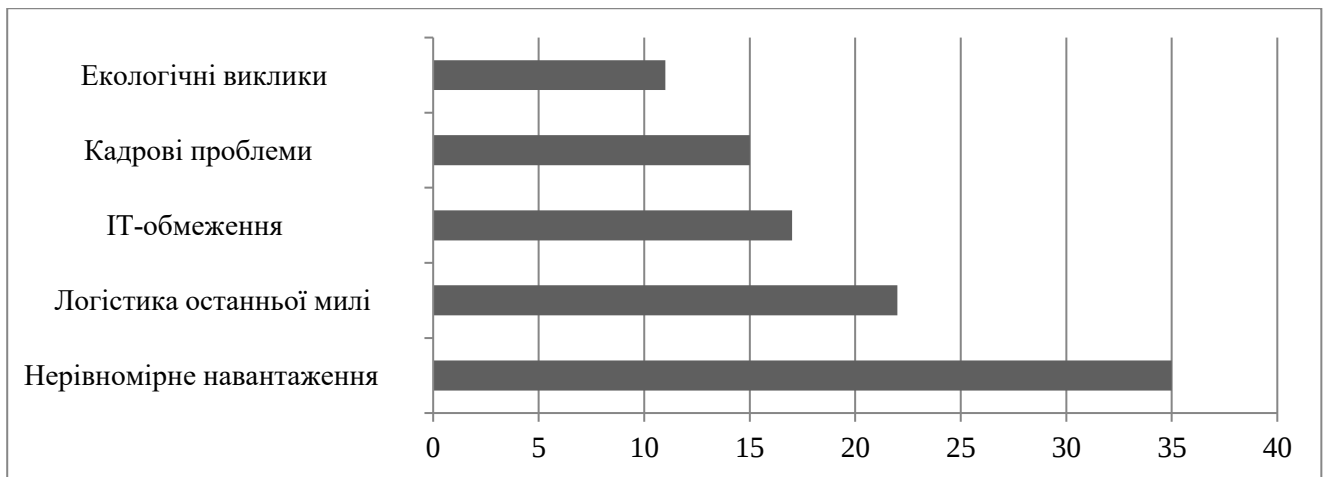

Рис. 1. Структура проблем в управлінні процесами ТОВ «Нова Пошта»

Розроблено автором

Запропоновані напрями вдосконалення процесу надання послуг у компанії «Нова Пошта» охоплюють низку інноваційних рішень. Зокрема, впровадження предиктивної аналітики передбачає використання алгоритмів машинного навчання для прогнозування навантаження на відділення, динамічне планування персоналу згідно з очікуваним попитом, а також запровадження онлайн-запису для обслуговування у визначений час [4]. У напрямі розвитку альтернативних каналів доставки пропонується розширення мережі поштоматів, особливо у регіонах з низькою щільністю відділень, впровадження доставки дронами у віддалені населені пункти та створення партнерських пунктів видачі з місцевим бізнесом [5]. Удосконалення інформаційних технологій включає впровадження блокчейн-рішень для підвищення прозорості та безпеки, розробку API для інтеграції з корпоративними клієнтами та використання доповненої реальності для оптимізації сортування й навігації у відділеннях [6]. Оптимізація кадрової політики охоплює розробку навчальних програм і сертифікації, впровадження наставництва для нових працівників та розвиток корпоративної культури і мотиваційних програм [6]. Екологічні ініціативи передбачають використання біорозкладної упаковки, поступову заміну автопарку на електромобілі та реалізацію програми «зелена логістика» задля зменшення вуглецевого сліду [3].

Впровадження запропонованих заходів дозволить суттєво покращити ефективність роботи компанії, знизити витрати та підвищити рівень задоволеності клієнтів (табл.1).

Таблиця 1 Оцінка ефективності запропонованих заходів

Захід	Очікуваний економічний ефект	Очікуваний якісний ефект	Термін окупності інвестицій
Впровадження предиктивної аналітики	Скорочення операційних витрат на 8-12%	Скорочення часу очікування на 30-40%	12-18 місяців
Розвиток альтернативних каналів доставки	Збільшення пропускної здатності на 15-20%	Підвищення доступності послуг	18-24 місяці
Удосконалення інформаційних технологій	Зростання доходу від корпоративного сегменту на 10-15%	Підвищення NPS на 10-15 пунктів	8-12 місяців
Оптимізація кадрової політики	Скорочення витрат на рекрутинг на 20-25%	Зниження плинності кадрів	6-8 місяців
Екологічні ініціативи	Зниження операційних витрат на 5-7%	Зміцнення репутації компанії	24-36 місяців

Джерело: Розроблено автором на основі вивчення експертних джерел

Отже, компанія «Нова Пошта» утвердилася як лідер ринку завдяки ефективному управлінню послугами, сучасним технологіям та розвиненій мережі. Попри це, існують проблеми — перевантаження відділень, логістичні й технічні труднощі, кадрові та екологічні виклики. Для їх вирішення запропоновано впровадження аналітики, розвиток доставки, оновлення ІТ-систем, удосконалення кадрової політики та екологічні ініціативи. Ці заходи сприятимуть підвищенню ефективності та сталому розвитку компанії.

Література

1. Камінська І. М., Шклярук І. В. Систематизація наукових поглядів та обґрунтування сутності категорії «логістична система підприємства». *Efektivna ekonomika*. 2024. № 8. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.8.78> (дата звернення: 09.04.2025).
2. Офіційний сайт ТОВ «Нова Пошта». URL: <https://novaposhta.ua/>
3. Живиця Є. А., Лісна А. Г. Удосконалення управління якістю логістичних послуг компанії. *Актуальні проблеми розвитку галузевої економіки,*

менеджменту та логістики: матеріали доповідей X науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю, м. Харків, 10 листопада 2022 р. Харків, 2022. С. 191 - 193.

4. Grigoroudis Evangelos; Siskos Yannis. *Customer satisfaction evaluation: Methods for measuring and implementing service quality*. Springer Science & Business Media, 2009. 308 p.

5. Крикавський Є. В., Чухрай Н. І., Чорнописька Н. В. *Логістика: компендіум і практикум. Навчальний посібник*. Київ, 2006. 338 с.

6. Чухрай Н. І. *Логістичне обслуговування: підручник*. Львів, 2006. 292 с.

Морозов Д.П.,

здобувач СВО PhD

спеціальності 073 «Менеджмент»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Максимчук С.С.,

здобувач вищої освіти СВО «Бакалавр»

спеціальності 073 «Менеджмент»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Бахчиванжи Л.А.,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ В УПРАВЛІННІ ФОРМУВАННЯМ ІНТЕНСИВНОГО ТИПУ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Аграрний сектор України сьогодні функціонує в оточенні загрозливого маркетингового середовища, всі складові якого: економічне, політико-правове,

демографічне, технологічне, інфраструктурне, соціально-культурне та інші, - характеризуються переважно негативними явищами і процесами, умовами невизначеності і трансформаційними змінами. У таких умовах під найвищим впливом ризиків і загроз опинились малі і середні підприємства аграрного сектора, зокрема фермерські господарства, перед якими стоїть завдання не просто адаптуватись, а й найчастіше - вижити в умовах воєнного стану.

У наукових колах широко дискутуються і обговорюються питання забезпечення життєздатності фермерських господарств як пріоритетної складової багатокладного аграрного сектору України [1], пропонується широке коло заходів державної підтримки в умовах воєнного стану [2]. Як відзначають науковці, перед фермерськими господарствами ставляться завдання щодо забезпечення сталого сільського розвитку, сприяння соціальному розвитку сільських громад, екологізації виробництва продукції аграрного сектору [1]. Проте, вирішення цих завдань неможливе без створення виробничо-економічної моделі бізнесу інтенсивного типу.

У той же час в наукових дослідженнях останнього часу питанням інтенсифікації аграрного виробництва, методичним засадам її діагностики, формуванню інтенсивного типу розвитку аграрних підприємств приділяється недостатньо уваги, незважаючи на те, що вирішення цієї проблеми здатне підвищити рівень конкурентоздатності малих форм господарювання та навіть їх життєздатності в умовах воєнного часу.

Досвід фермерських господарств України та діагностика сформованого в них типу економічного розвитку свідчить про досить варіюючу динаміку показників, що визначають результативну складову процесу інтенсифікації. Відповідно методики виявлення сформованого типу економічного розвитку аграрних підприємств, обґрунтованої академіком Андрійчуком В.Г., необхідно оцінити темпи зростання авансованого капіталу і результативного показника діяльності підприємства та виявити за рахунок якого чинника: зростання авансованого капіталу чи підвищення ефективності його використання, - відбувається зростання кінцевих результатів діяльності підприємства [3, с.713].

При цьому слід враховувати, що зміна вищеназваних показників може відбуватись як у напрямі зростання, так і зменшення або може мати місце незмінний стан у їх розмірі. Це обумовлює можливість формування різних типів економічного розвитку: інтенсивного або екстенсивного, - та їх різновидів: переважно інтенсивного, переважно екстенсивного та зрівноваженого [3, с. 713 - 714].

Проведений аналіз динаміки абсолютного розміру кількісного виразу чинників процесу інтенсифікації у фермерському господарстві «Сатурн» Первомайського району Миколаївської області за 7 років досліджуваного періоду продемонстрував стійку тенденцію до зростання авансованого капіталу як матеріально-речової складової процесу інтенсифікації та чистого доходу від реалізації продукції як результативної складової процесу інтенсифікації, виявлену. Для виявлення зазначеної тенденції були розраховані показники динаміки (темпи зростання) на основі базисного підходу, які демонструють суттєві темпи капіталізації господарства, особливо протягом 2022 -2024 рр. (табл. 1), що пояснюється значним оновленням та модернізацією засобів виробництва.

Таблиця 1 Динаміка показників матеріально-речової та результативної складової процесу інтенсифікації діяльності ФГ «Сатурн»

Показники	Роки						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Авансований капітал (середньорічна вартість), тис. грн.	70716	73462	82707	103359	124466	142296	158131
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	36133	36233	49683	54836	59253	69791	92859
Темп зростання (базисний), %							
- авансованого капіталу	100,0	103,9	117,0	146,2	1,8*	2,0*	2,2*
- чистого доходу від реалізації продукції	100,0	100,3	137,5	1,5*	1,6*	1,9*	2,6*
Чистий дохід з розрахунку на 1 грн авансованого капіталу, грн	0,51	0,49	0,60	0,53	0,48	0,49	0,59

*- коефіцієнт зростання

Джерело: розраховано авторами за даними фінансової звітності господарства

Показники динаміки, наведені у таблиці 1, демонструють приблизно паритетні темпи зростання показників чинників процесу інтенсифікації. При цьому в перші два роки воєнного стану (2022-2023) мали місце переважаючі темпи зростання авансованого капіталу, у 2024 році відродилися переважаючі темпи зростання чистого доходу від реалізації продукції.

В меншій мірі порівняно з показниками процесу інтенсифікації в абсолютному виразі варіює відносний показник ефективності використання авансованого капіталу (рис. 2). Представлений на діаграмі лінійний тренд показника віддачі авансованого капіталу свідчить про малопомітний приріст: лише 0,0035 грн в середньому за рік.

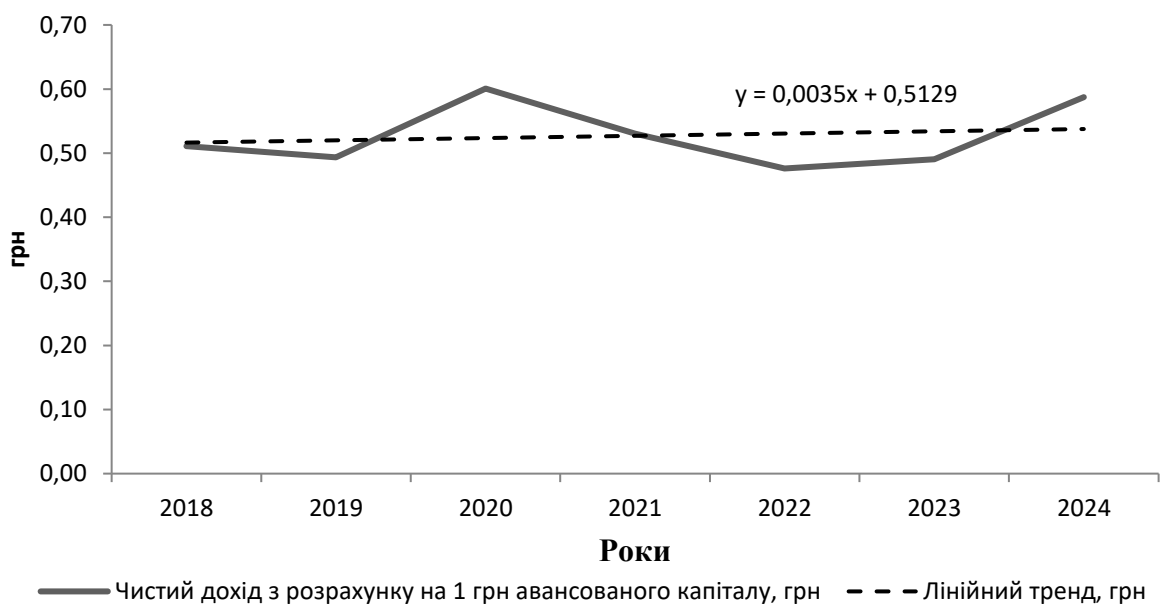

Рис. 2. Динаміка і лінійний тренд показника ефективності використання авансованого капіталу у ФГ «Сатурн»

Джерело: побудовано авторами за даними таблиці 1

Виявлені тенденції показників матеріально-речової та результативної складової процесу інтенсифікації, а також показника ефективності використання авансованого капіталу до зростання не дають підстави робити висновок про те, що в підприємстві має місце інтенсивний тип розвитку.

Для висновку про сформований тип розвитку необхідно виявити за рахунок якого чинника (інтенсивного чи екстенсивного) відбувається зростання чистого доходу від реалізації продукції в підприємстві. Особливості аграрного виробництва та обумовлена ними періодичність і варіація результатів діяльності за річними періодами вимагає здійснення факторного аналізу за середньорічними показниками укрупнених періодів. В межах досліджуваного нами періоду з 2019 до 2024 рік сформовано два укрупнених трирічних інтервали, в розрізі яких виявлено вплив інтенсивного та екстенсивного чинника на варіацію результативного показника діяльності фермерського господарства. В процесі проведеного аналізу було виявлено, що незважаючи на поступове щорічне зростання показників авансованого капіталу (матеріально-речової складової) та чистого доходу від реалізації продукції (результативної складової), мав місце переважно екстенсивний тип розвитку фермерського господарства: темпи зростання авансованого капіталу перевищили темпи зростання результативного показника, що пояснює зниження показника ефективності використання авансованого капіталу за останні 3 роки та скорочення чистого доходу від реалізації продукції на 0,02 грн (табл. 2).

Таблиця 2 Факторний аналіз впливу чинників на варіацію показника чистого доходу від реалізації продукції у ФГ «Сатурн»

Показники	В середньому за трирічний період	
	2019-2021 рр.	2022-2024 рр.
Авансований капітал, тис. грн	86509,33	141631,00
Чистий дохід від реалізації, тис. грн	46917,33	73967,67
Чистий дохід від реалізації продукції з розрахунку на 1 грн авансованого капіталу, грн	0,54	0,52
Абсолютний приріст авансованого капіталу, тис. грн	x	55121,67
Абсолютний приріст чистого доходу від реалізації продукції, тис. грн	x	27050,33
у тому числі за рахунок приросту:		
- інтенсивного чинника (ефективності використання авансованого капіталу)	x	-2844,27
- екстенсивного чинника (авансованого капіталу)	x	29894,60

Джерело: розраховано авторами за даними фінансової звітності господарства

Як висновок, можна констатувати, що така ситуація відносно переважання екстенсивної складової в процесі інтенсифікації діяльності фермерських господарств може бути пояснена триваючим процесом капіталізації, зокрема оновленням основних засобів, що вимагає значних інвестицій.

По досягненні оптимальної концентрації авансованого капіталу в господарстві слід очікувати переважаючих темпів зростання результативного показника процесу інтенсифікації, що створюватиме основу для формування інтенсивного типу розвитку, альтернативи якому у стратегічній перспективі повоєнного періоду немає. Запропонована методика факторного аналізу може бути використана в управлінні процесом інтенсифікації виробництва в аграрних підприємствах, діагностиці досягнутого та формуванні інтенсивного типу економічного розвитку.

Література

1. Фурман І., Дмитрик В. Державне регулювання розвитку фермерських господарств в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство, 2024. (63). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-25>
2. Березюк С. В., Гонтарук Я. В., Ясінська Б. О. Забезпечення продовольчої безпеки держави в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство.2023.Випуск 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-4744>
3. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник. К.:КНЕУ, 2013.- 779 с.

Сєнніков А.О.,

аспірант кафедри технології виробництва

і переробки продукції тваринництва

спеціальності 204 «Тваринництво»

Науковий керівник: Безалтична О.О.

к.с.-г.н., в.о. Директорки ННІ біотехнологій та аквакультури

Одеський державний аграрний університет

м.Одеса, Україна

ВПЛИВ PsyOps НА ЕКСПОРТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ, МІЖНАРОДНУ ТОРГІВЛЮ ТА БІЗНЕС-ОПЕРАЦІЇ ТА ЇХ РОЛЬ У ПРОГНОЗНОМУ БІЗНЕС- ТА ЕКОНОМІЧНОМУ АНАЛІЗІ

Поточні економічні процеси вже зазнають значного впливу цифрових каналів, і ця залежність стане ще більш помітною в найближчому майбутньому. PsyOps (інформаційні операції у вигляді ворожих дій/інформаційних атак) займає важливе місце в цих межах, оскільки вони пов'язані з виявленими слабкими, уразливими економічними політикою і темами та тим, як місцеві соціальні групи, які мають значний вплив на стабільність держави, сприймають їх.

Розуміючи амбівалентний взаємозалежний характер складних процесів у міжнародній торгівлі та економіці, такі дії слід розглядати як одне із джерел для аналізу уразливих аспектів політики країн-експортного конкурента.

Типологія PsyOps включає різні аспекти і рівні [1]. В основному їх можна відслідкувати через горизонтально-вертикальні відносини. Боти та тролі являють собою нижчий рівень PsyOps і зазвичай діють, використовуючи три типи повідомлень для ведення дискусії: а) самоавторитетність, б) образа інших користувачів, в) піддавання сумніву фактів через спекулятивні та маніпулятивні контраргументи, г) стереотипізація.

Контрольовані події в містах чи групах людей представляють другий рівень PsyOps. Третій рівень включає внутрішні конфлікти серед представників вищих ешелонів, які прагнуть обійти формальні межі, встановлені самою владою, і це часто потрапляє в публікацію в ЗМІ.

Кожен рівень охоплює певний економічний контекст, окремо пов'язаний з іншими рівнями, створюючи багатогранну «горизонтально-вертикальну» систему соціальних взаємодій. Оскільки поведінковий елемент відіграє основну роль у визначенні PsyOps, його вплив торкається емоційної частини, що є найсильнішим тригером для людської діяльності [2,3].

PsyOps можна класифікувати як: а) саботажні PsyOps, б) розвідувальні PsyOps, в) PsyOps з фабрикації інформації

Ці категорії залежать від ролі та результатів, які вони мають на меті досягти. Як видно з наведеного вище, ці операції традиційно мають прихований характер і мають значну затримку в їх виявленні.

Для розуміння цілі конкретної операції і її непрямого впливу на виявлення PsyOps можна враховувати кілька факторів, а саме час, коли операція проводиться, попередні події, групи, на які вона спрямована, посил, вплив.

Якщо правильно застосувати модель «попередні події - контекст - період часу - посил - канал - вплив», або ж модель ПКЧПКВ, її можна розглядати як інструмент для аналізу економічних ризиків, комплайєнсу/compliance`у та експортної політики на рівнях як приватного, так і державного секторів.

Практичне дослідження випадків яке ілюструє як ця модель працює, коли її застосовують до реальних ситуацій, що мали місце в минулому буде описане далі. Польсько-український спір щодо експорту зерна

Попередні події. Після зміни логістики експорту зерна через загрозу блокади з боку російських збройних сил, традиційний морський маршрут транспортування зерна опинився під загрозою [4]. Очевидною природною альтернативою стали сухопутні маршрути через сусідні держави України: Польщу, Словаччину, Угорщину, Румунію. Серед них Польща, завдяки своєму

географічному розташуванню та логістиці, стала державою, логістичні маршрути якої стали економічно виправданими для транспортування зерна.

Європейська комісія підтримала Україну, скасувавши митні збори та квоти на імпорту сільськогосподарської продукції. Волатильність світових цін на зерно з літа 2022 року змусила польських фермерів припинити продаж зерна та прийняти стратегію збереження запасів на майбутні зміни. Як наслідок, велика частина українського експорту (3,5 млн. тон.) стала заміною місцевого зерна на польському ринку [4].

Це створило вакуум у внутрішніх потребах у зерні, який був заповнений українським зерном. Середина весни 2023 року, коли ціни почали різко падати без ознак повернення до попереднього рівня, змусила польський уряд вирішити ввести заборону на експорт українського зерна [5].

Часовий період. Між вереснем 2023 і квітнем 2024 року відбулося кілька подій, зокрема парламентські та місцеві вибори в Польщі, зміна політики Єврокомісії в сільському господарстві через впровадження нової екологічної законодавчої ініціативи, загальноєвропейські фермерські протести проти цих змін, триваюча інфляція, падіння цін на зерно, подача скарги проти Польщі, Словаччини та Угорщини до Світової організації торгівлі [4]. Правлячі та опозиційні партії Польщі прагнули здобути якомога більше голосів, орієнтуючись на фермерів як перспективну виборчу базу [6].

З іншого боку, пошук шляхів зменшення контролю ЄС над національною економікою залишався важливим пріоритетом для польської політичної еліти. Відкликання скарги України проти Польщі до СОТ також було додатковою метою. Ознакою стабілізації ситуації відбулося наприкінці вересня, коли українська та польська сторони вирішили досягти компромісу у питанні експортного зерна. Однак польські фермери та вантажівники почали блокувати польсько-український кордон, намагаючись запобігти потраплянню українського зерна до Польщі. Польська опозиція та маргіналізовані праві партії зіграли ключову роль в організації цих блокад [6, 7, 8].

Цільові групи. Польські фермери: Фермери в Польщі мають особливий статус у польському суспільстві та економіці, складаючи окрему соціальну групу з формальним непрямым визнанням їх статусу в конституції країни. Вони є важливою виборчою базою для польської влади, проте значно постраждали від прийняття норм ЄС в сільському господарстві, що перетворило їх на радикалізованих крайньо-правих виборців порівняно з іншими соціальними групами. Така політична позиція означає активний опір навіть незначним змінам у добробуті фермерів.

Ширше польське суспільство: Ставлення до 1,3 млн фермерів змішане, але вони є важливою цільовою групою. Це ставлення підтримується загальнонаціональними інформаційними та економічними кампаніями, які позиціонують сільськогосподарські продукти місцевих фермерів як здоровіші та якісніші у порівнянні з імпортованими товарами [6, 8].

Посил Посили з польської сторони зосереджувались на якості та економічних елементах. Елемент якості використовувався для заперечення якості українського зерна, представляючи його або як продукт, що зібраний із великою кількістю пестицидів, або як продукт, що отримав етикетку «технічне зерно», натякаючи на хімічних виробників як його покупців.

Елемент нерівності використовувався для піддавання сумніву рівності між українськими та польськими виробниками зерна, через висування неправдивих тверджень, що в Україні зерно збирають лише великі національні та іноземні корпорації на відміну від малих і середніх господарств у Польщі.

Канали. PsyOp проводилися через різноманітні цифрові та традиційні канали, переважно через Facebook, X/Twitter та національні медіа [9, 10].

Вплив. Перетворення «польського» маршруту на точку напруги, економічні та страхові втрати через затримки, радикалізація економічно активного населення Польщі з трансформацією цієї активності у політичні дивіденди для політичних сил, які не зацікавлені у економічній конкуренції з боку Україною.

Застосування моделі для аналізу вищеописаної ситуації, дають підстави стверджувати, що PsyOps, які здійснюються в економічному напрямку, які

застосовуються у цифровому вимірі вже несуть достатньо велику загрозу для міжнародної торгівлі і, з подальшим розвитком цифрового середовища ці загрози будуть трансформуватися. З іншого боку, попри свій яскраво виражений негативний вплив вони дають можливість проводити аналіз для подальшого впровадження планів на випадок майбутніх інфоатак та враховувати їх при веденні зовнішньої торгівлі. Наведений вище приклад - це найпростіший, втім зрозумілий метод/модель аналізу.

Література

1. 'Psychological operations', Joint Publication 3-13.2, 7 January 2006, P.12-14, URL: <https://irp.fas.org/doddir/dod/jp3-13-2.pdf>.
2. 'Rumsfeld's Roadmap to Propaganda', National Security Archive Electronic Briefing Book No.177, 26 January 2006, URL: <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB177/index.htm>.
3. Frank L. Goldstein and Benjamin F. Findley, 'Psychological Operations: Principles and Case Studies', September 1996, P.88-91 URL: https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/AUPress/Books/B_0018_GOLDSTEIN_FINDLEY_PSYCHOLOGICAL_OPERATIONS.pdf.
4. Hanna Okurowska, 'Russian Disinformation on Grain Crisis in Europe', Warsaw Institute, 20 October 2023, URL: <https://warsawinstitute.org/russian-disinformation-on-grain-crisis-in-europe/>.
5. Iana Okhrimenko, 'Two views on grain the grain dispute: what arguments do Ukraine and Poland use to defend their positions', 17 September 2023, URL: <https://ces.org.ua/en/two-views-on-the-grain-dispute-what-arguments-do-ukraine-and-poland-use-to-defend-their-positions/>.
6. Катерина Прищепа, 'Польські фермери мають особливий статус. Це намагається використати росія, щоб хакнути країни', Texty.org, 27 лютого 2024, URL: <https://texty.org.ua/articles/112101/olski-fermery-mayut-osoblyvyj-status-ce-namahayetsya-vykorystaty-rosiya-aby-haknuty-krayinu/>.

7. Emma Dodd and Caitlin Welsh, 'Fracturing Solidarity: The Grain Trade Dispute between Ukraine and the European Union', Center For Strategic And International Studies, 20 February 2024, URL: <https://www.csis.org/analysis/fracturing-solidarity-grain-trade-dispute-between-ukraine-and-european-union>.
8. Michal Kujawski, 'OPINION: Russian Assets in Poland Try To Undermine Relations With Ukraine', KyivPost, 11 March 2024, URL: <https://www.kyivpost.com/opinion/29323>.
9. Vanessa Nikolova, 'War of grains: disinfo about the Ukrainian grain on the "Eastern Front" of the EU', Factcheck.bg, 15 May 2023, URL: <https://factcheck.bg/en/war-of-grains-disinfo-about-the-ukrainian-grain-on-the-eastern-front-of-the-eu/>.
10. 'russian Disinformation Targets Polish Business (Wheat Instead of Gas)', Visegrad/Insight, 1 September, URL: <https://visegradinsight.eu/russian-disinformation-poland-business-ukraine-war/>.

Соломонова В.В.,

здобувачка вищої освіти

спеціальності 051 «Економіка»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Петренко О.П.

доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства,

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА АДАПТАЦІЯ

Виникнення та розвиток фінансової системи зумовлена її ключовою роллю у функціонуванні економіки як на національному, так і на глобальному рівнях [1]. Фінансова система є основою економіки кожної країни та глобальної економіки загалом. Вона забезпечує ефективний розподіл ресурсів, сприяє економічному зростанню та стабільності, а також підтримує функціонування ринків капіталу. Фінансова система України включає розвинуту мережу банків, небанківських фінансових установ та державних органів регулювання.

В умовах загострення фінансово-економічних криз питання стабільності фінансових систем набуває особливої актуальності як для країн із розвинутою економікою, так і для держав із перехідною або такою, що розвивається. Підвищення стійкості національної економіки вимагає не лише впровадження ефективних механізмів регулювання, а й регулярного аналізу стану фінансової системи та її ключових компонентів. Безперервний моніторинг фінансових індикаторів дозволяє своєчасно виявляти загрози та формувати відповідну політику реагування на виклики сучасного економічного середовища [2,с.463].

З першого дня війни в Україні Національний банк України зосередив свої зусилля на подоланні негативного настрою серед населення, збереженні

довіри до функціонування грошового ринку та стабільності фінансового сектору загалом [3,с.25]. Проте, фінансові виклики для бізнесу в умовах війни є багатогранними та вимагають адаптації до нових економічних реалій (рис1.)

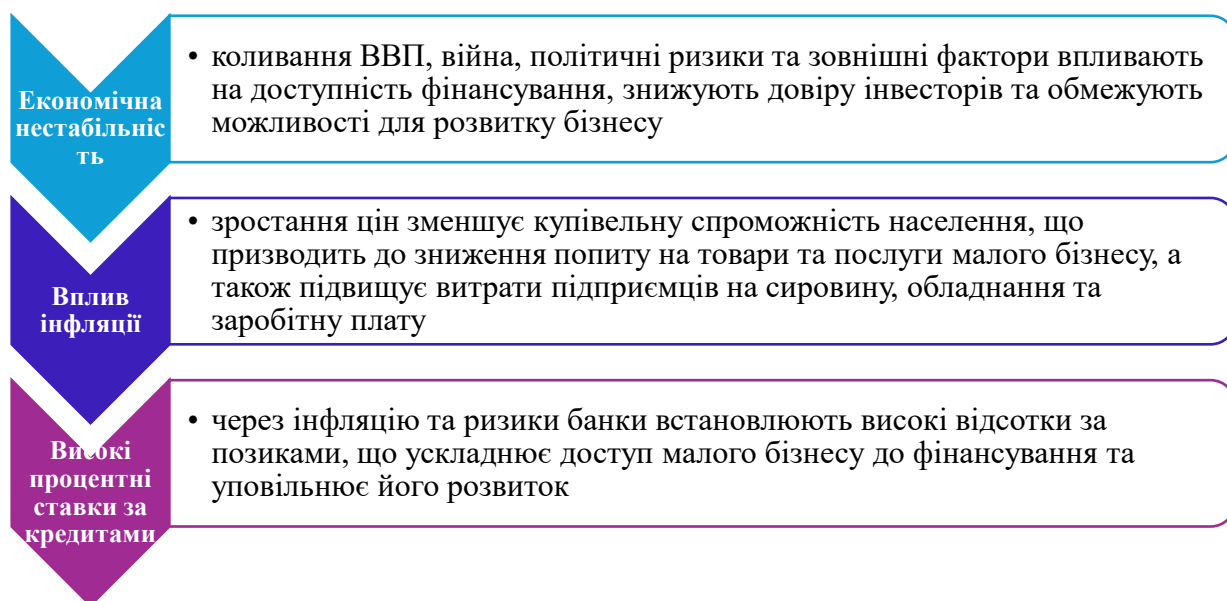

Рис.1. Фінансові виклики для бізнесу в умовах війни

Джерело: сформовано автором

Більшість великих банків пропонують кредитні продукти на жорстких умовах, з високими процентними ставками, що ускладнює доступ підприємців до капіталу. На протидію їм виступають небанківські фінансові установи, зокрема кредитні спілки, мікрофінансові організації та лізингові компанії, які відіграють важливу роль у фінансуванні малого бізнесу. Вони надають більш гнучкі кредитні умови та висувають нижчі вимоги до позичальників, що дає підприємцям можливість швидше та з меншими витратами отримати необхідні фінансові ресурси.

В свою чергу, держава реалізує кілька програм підтримки малого бізнесу, зокрема «Доступні кредити 5-7-9%» та інші ініціативи, що забезпечують субсидії та пільгове кредитування. Ці програми покликані зменшити фінансові бар'єри для підприємців і стимулювати їхній розвиток, особливо в умовах економічних труднощів.

Фінансова система України має кілька ключових напрямів розвитку. Важливим напрямком розвитку є вдосконалення державних програм підтримки бізнесу. Розширення програм пільгового кредитування, субсидій та грантів для підприємців може значно знизити фінансові бар'єри для нових бізнесів, а також підтримати тих, хто стикається з викликами в умовах економічної нестабільності. Ще одним перспективним напрямком є інтеграція України до глобальної фінансової системи та підвищення міжнародної співпраці. Участь у міжнародних програмах фінансової допомоги та співробітництво з міжнародними банками може залучити нові інвестиції в українську економіку, що збільшить можливості для малого і середнього бізнесу. Крім того, посилення фінансової грамотності серед підприємців та населення сприятиме більш обґрунтованому використанню фінансових інструментів, що допоможе забезпечити сталий розвиток. Це дозволить підприємцям ефективніше планувати бюджети, залучати інвестиції та знижувати фінансові ризики. Вищий рівень фінансової освіти також сприятиме зростанню довіри до банківської системи та фінансових установ, що є одним із ключових факторів розвитку фінансової системи (табл.1). Це сприятиме зміцненню економіки, розвитку підприємництва та формуванню культури відповідального управління фінансами, що забезпечить стабільність країни [4].

Основні напрямки фінансової системи в період воєнних дій включають:

- Збільшення військових витрат- з початку повномасштабної війни уряд України збільшив військові витрати, що призвело до суттєвого зростання дефіциту бюджету.

- Співпрацю з міжнародними партнерами – Україна отримала значну фінансову підтримку від міжнародних організацій, зокрема Міжнародного валютного фонду (МВФ) та Світового банку, а також двосторонню допомогу від країн-партнерів.

- Адаптацію до нових умов - фінансові установи адаптувалися до нових умов роботи, зокрема, впроваджуючи дистанційні послуги та онлайн-банкінг.

Таблиця 1

Ключові фактори розвитку фінансової системи України

Фактор	Значення для банківської системи
Конкуренція	Створення ринкового середовища для розвитку банків та покращення якості послуг.
Диверсифікація активів	Банки повинні уникати залежності від однієї галузі, що підвищить їхню фінансову стабільність.
Гнучкість у виборі послуг	Клієнти мають право обирати банк та відкривати різні рахунки (розрахунковий, валютний тощо).
Універсалізація vs. Спеціалізація	Банки можуть або надавати широкий спектр послуг, або фокусуватися на певних напрямках (кредитування, інвестування).

Джерело: сформовано автором

В напрямку стабілізації та реформ фінансової системи в цей період було застосовано:

- відновлення банківського сектору - уряд і Національний банк України вжили заходів для стабілізації банківської системи, включаючи рекапіталізацію банків, які зазнали збитків через військові дії;
- було розпочато впровадження структурних змін, спрямованих на підвищення прозорості, подолання корупції та створення сприятливих умов для ведення бізнесу.
- залучення інвестицій - Україна активно працювала над залученням міжнародних інвестицій, щоб стимулювати економічне відновлення.

Проте, необхідно зазначити, що залежність від міжнародної фінансової допомоги, зокрема від МВФ та Світового банку, залишається високою, а банки проходять реструктуризацію, впроваджуючи цифрові послуги. Уряд продовжує реалізовувати антикорупційні реформи та переглядати податкову політику, щоб стимулювати економічне зростання. Соціальні програми підтримки населення продовжують діяти, зосереджуючись на допомозі переселенцям та соціально вразливим групам. Уряд також зосередився на відновленні інфраструктури та стимулюванні розвитку ключових секторів економіки. Незважаючи на складнощі, фінансова система демонструє поступове відновлення та адаптацію до нових реалій.

Підсумовуючи, слід зазначити, що в умовах глобалізації наша країна постійно взаємодіє з іншими державами, а її успіх залежить від стабільності фінансової системи. Саме фінансова система є основою, яка забезпечує цю стійкість і надійність. Тому важливо удосконалювати фінансову систему та впроваджувати нові рішення, оскільки чітка організація цих процесів безпосередньо вплине на кінцевий результат. Це, в свою чергу, сприятиме визнанню України як надійного партнера на міжнародній арені та зайняттю її належного місця у світі. Фінансова система забезпечує доступ до необхідних ресурсів, що сприяє розвитку підприємництва, інновацій та конкурентоспроможності. Тому від ефективності фінансових інструментів, механізмів кредитування та підтримки бізнесу залежить не лише успіх окремих підприємств, а й стабільність економіки в цілому.

Література

1. Макух І. В. Формування та розвиток фінансової системи України: дис. канд. екон. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2017. 411с. URL: http://phd.znu.edu.ua/page/dis/07/Makukh_diss.pdf (дата звернення 29.03.25)
2. Петренко О. П., Поліщук В. С. Індикатори фінансової стійкості економіки України. Актуальні аспекти розвитку науки і освіти: тези доп. І Міжнар. наук.-практ. конф. НПП та молодих науковців (м. Одеса, 13-14 квітня 2021 р.) / ОДАУ. С. 463-465. URL: <http://lib.osau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3588/1/Петренко%20О..pdf> (дата звернення 15.03.2025р.)
3. Петренко О.П. Державне регулювання грошового обороту та грошового ринку в умовах воєнного стану. *Економіка харчової промисловості*. 2022. Том 14 № 3. URL: <https://journals.ontu.edu.ua/index.php/fie/article/view/2358> (дата звернення 15.03.2025р.)
4. «Ключові фактори розвитку банківської системи». URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/bank/19591/> (дата звернення 15.03.2025р.)

5. Фінансово-економічні наслідки війни. Growford Institute. URL: <https://www.growford.org.ua/finansovo-ekonomichni-naslidky-vijny/> (дата звернення 13.03.2025р.)

Сорока А.Ю.,

здобувач вищої освіти

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Найда А.В.,

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

ГЛОБАЛЬНІ ТRENДИ В ОБЛІКУ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ ТА ЇХ АДАПТАЦІЯ В УКРАЇНІ

Сучасні глобальні тренди в обліку бюджетних коштів відображають прагнення до підвищення ефективності, прозорості та адаптивності фінансових систем у відповідь на виклики сьогодення, такі як цифровізація, економічні кризи та екологічні пріоритети. В Україні ці тенденції адаптуються з урахуванням воєнного стану та економічних обмежень. Вагомий внесок у дослідження глобалізації бюджетного обліку зробили такі науковці, як М. Кужель, Т. Мазаракі, В. Опарін., Я. Смакота, М. Гордієнко, та інші.

Одним із ключових трендів є цифровізація та автоматизація обліку, де країни світу активно впроваджують ERP-системи та штучний інтелект для обробки фінансових даних. В Україні цей напрям реалізовано частково через систему "Прозорий бюджет", яка забезпечує відкритий доступ до інформації про

публічні витрати. Проте, як зауважує Я. Смакота, повна автоматизація ускладнюється через застарілу інфраструктуру та нестачу ресурсів [1].

Прозорість і підзвітність, що активно підтримуються міжнародними стандартами IPSAS і глобальними рейтингами, як-от Open Budget Index, також набирають обертів. Україна поступово переходить на міжнародні стандарти фінансової звітності, однак війна стримує повноцінну імплементацію реформ. Дослідження М. Гордієнко підкреслюють, що впровадження стандартів IPSAS вимагає не лише нормативних змін, а й підготовки фахівців [2].

Інтеграція з міжнародними фінансовими системами (вимоги МВФ, ЄС) є ще одним трендом. В Україні це проявляється у звітності щодо 42,6 млрд. дол. зовнішньої допомоги у 2023 році, хоча законодавча база ще не синхронізована повністю з європейськими нормами [3].

Управління ризиками та оптимізація витрат стають пріоритетними в усьому світі. В Україні цей тренд проявився у зниженні витрат на окремі сектори, як-от освіта, у 2022 році (-8,3%) на користь фінансування оборони. Проте, зауважує Я. Смакота, відсутність фахівців з ризик-менеджменту у державному секторі обмежує ефективність цих процесів [1,4].

Сталий розвиток і зелений облік, з орієнтацією на ESG-критерії, є новим напрямом глобального фінансового управління. Хоча в Україні цей тренд поки що розвивається повільно, перспектива післявоєнного відновлення та співпраця з ЄС можуть стати поштовхом до його реалізації [5].

Блокчейн-технології як засіб забезпечення прозорості бюджетних транзакцій вже тестуються у деяких країнах. В Україні, попри активне використання криптовалют, їх застосування у бюджетному обліку стримується законодавчими обмеженнями та технічними проблемами, як зазначає дослідження Фонду криптовалютного розвитку (FKD) [6].

Глобальний тренд на гнучке бюджетне планування також знаходить відображення в Україні: Кабінет Міністрів має право оперативно перерозподіляти кошти з резервного фонду. Це дозволяє державі швидко реагувати на кризові ситуації, зокрема у воєнний період [7].

Таким чином, Україна поступово адаптує провідні глобальні тренди в обліку бюджетних коштів. Однак повне впровадження сучасних стандартів та технологій потребує економічної стабілізації, інституційного зміцнення та значних інвестицій. Особливу роль у цьому процесі відіграє співпраця з міжнародними організаціями, зокрема Світовим банком, який уже підтримує низку проєктів із цифровізації в державному секторі. Перспективи розвитку залежать також від навчання і підготовки кадрів, здатних працювати з новітніми технологіями обліку, як-от big data, cloud solutions, AI-аналітика тощо.

Література

1. Смакота Я. Оподаткування фермерських господарств в Україні у 2023. URL: <https://agroapp.com.ua/uk/blog/opodatkovannya-fermerskix-gospodarstv-v-ukraini-u-2023/>
2. Гордієнко М. Огляд змін податкового законодавства України в період дії військового стану. Молодий вчений. 2023. № 1 (113). С. 158-162. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5714/5591>
3. Міністерство фінансів України. Нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку в державному секторі. URL: <https://mof.gov.ua/uk/normatyvno-pravove-zabezpechennya-bukhgalterskogo-obliku-v-derzhavnomu-sektori>
4. Єдиний веб-портал використання публічних коштів. URL: <https://spending.gov.ua/>
5. Національний інститут стратегічних досліджень. Державний бюджет України 2022 року: виконання в умовах війни. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/derzhavnyy-byudzheth-ukrayiny-2022-roku-vykonannya-v-umovakh-viyny>
6. Аналіз розвитку міжнародного ринку криптовалют. URL: <https://fkd.net.ua/analiz-rozvytku-mizhnarodnogo-rynku-kryptovalyut>
7. Світовий банк. Проєкти підтримки цифровізації в державному секторі України. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>

Танасова Г.Д.,

здобувачка вищої освіти

спеціальність 071 Облік і оподаткування

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Гнатська Т.М.

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

ОБЛІК ЯК ІНСТРУМЕНТ МІНІМІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ

У сучасних умовах, коли геополітична нестабільність і конфлікти стали звичними явищами, національна банківська система постійно стикається з викликами. Геополітичні кризи, економічні санкції, торговельні війни та регіональні конфлікти мають вплив на фінансові ринки, що збільшує традиційні банківські ризики, такі як кредитний, ринковий, операційний і ризик ліквідності. Крім того, ці нестабільні обставини сприяють появі нових загроз, зокрема кіберзагроз, посилення регуляторного тиску та ризиків, що пов'язані з політичною та макроекономічною невизначеністю.

З початком активних бойових дій з боку країни-агресора головними завданнями регулятора та банків України стало збереження довіри клієнтів і забезпечення стабільності банківського сектора. В умовах невизначеності та викликів, що стоять перед банками, необхідно приймати ефективні управлінські рішення як на рівні Національного банку України, так і окремих банків. Вдосконалення системи управління ризиками в умовах воєнного стану є надзвичайно важливим для підтримки стабільності банківського сектора, що залишається пріоритетом для економіки будь-якої країни.

Багато дослідників вивчали проблеми виникнення та класифікації банківських ризиків, серед яких: А. Абахтімова, Н. Демчук, Т. Бартон, В. Бобиль,

Т. Васильєва, В. Грушко, А. Єпіфанов, С. Козьменко, Г. Марковіц, А. Пересада, Л. Примостка, П. Роуз, М. Савлук, Дж. К. Хорн, У. Шенкир та інші. Незважаючи на велику кількість досліджень, поки що немає єдиного чіткого визначення цієї дефініції та її класифікації. Кожний автор пропонує різні ознаки та принципи класифікації, що призводить до різноманітності трактувань.

Отже, аналізуючи наукові роботи, можна визначити, що банківський ризик — це ймовірність виникнення втрат у вигляді втрати активів, недоотримання запланованих доходів або появи додаткових витрат у результаті здійснення банком фінансових операцій. Банківські ризики виникають через обставини, які не залежать від самого банку.

Основою метою дослідження є визначення сучасних методів та підходів щодо класифікації банківських ризиків та обґрунтування пропозицій стосовно їхньої мінімізації, а також забезпечення фінансової безпеки банківського сектору України. Методологія дослідження ґрунтується на сучасних положеннях економічного аналізу та емпіричних досліджень. Методологічну основу дослідження становить діалектичний метод пізнання. Основними методами було обрано методи кількісного, якісного та статистичного аналізу та методи експертних оцінок тощо.

Банки є важливими інститутами ринкової економіки, які відіграють ключову роль у фінансових потоках. Вони концентрують значну частину кредитних ресурсів країни і забезпечують фінансово-кредитне обслуговування економіки, що є необхідним для стабільності економічної системи.

Банківська система України пройшла через різні кризи від моменту свого становлення. У 2022 році військові дії в Україні вплинули на всі аспекти життя, включаючи банківську систему. Незважаючи на труднощі, українські банки поступово адаптувалися до нових умов роботи під час воєнного стану. На початку повномасштабної війни кількість банків в Україні змінилася (табл.1).

Таблиця 1 Кількість діючих банків в Україні

Показники	Роки					Відхилення, %
	2020	2021	2022	2023	2024	
Кількість діючих банків, од. з них:	74	71	67	63	62	-16,2
іноземний капіталом	33	33	30	27	26	-21,2
у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	23	23	22	19	18	-21,7

З таблиці 1 можна побачити, що число активних банків в Україні поступово зменшувалося в аналізованому періоді. У 2022 році зменшення кількості банків було викликане ліквідацією кількох російських банківських установ.

До ключових видів ризику можна віднести такі:

- макроекономічний ризик;
- ризик прибутковості;
- валютний ризик;
- ризик капіталу;
- ризик ліквідності;
- кредитний ризик.

Основною метою банківської системи є підтримка платіжного балансу, забезпечення економічного зростання та контроль за рівнем інфляції. Стабільність економічного розвитку країни можлива завдяки реалізації продуманої кредитної політики, що сприятиме накопиченню ресурсів.

Облік є важливим інструментом для мінімізації банківських ризиків. Завдяки ретельному контролю та аналізу фінансової інформації, банки можуть зменшувати ризик виникнення проблем, пов'язаних з фінансами клієнтів, ліквідністю або шахрайством. Деякі основні аспекти обліку, які сприяють зниженню ризиків наведені на рис.1.

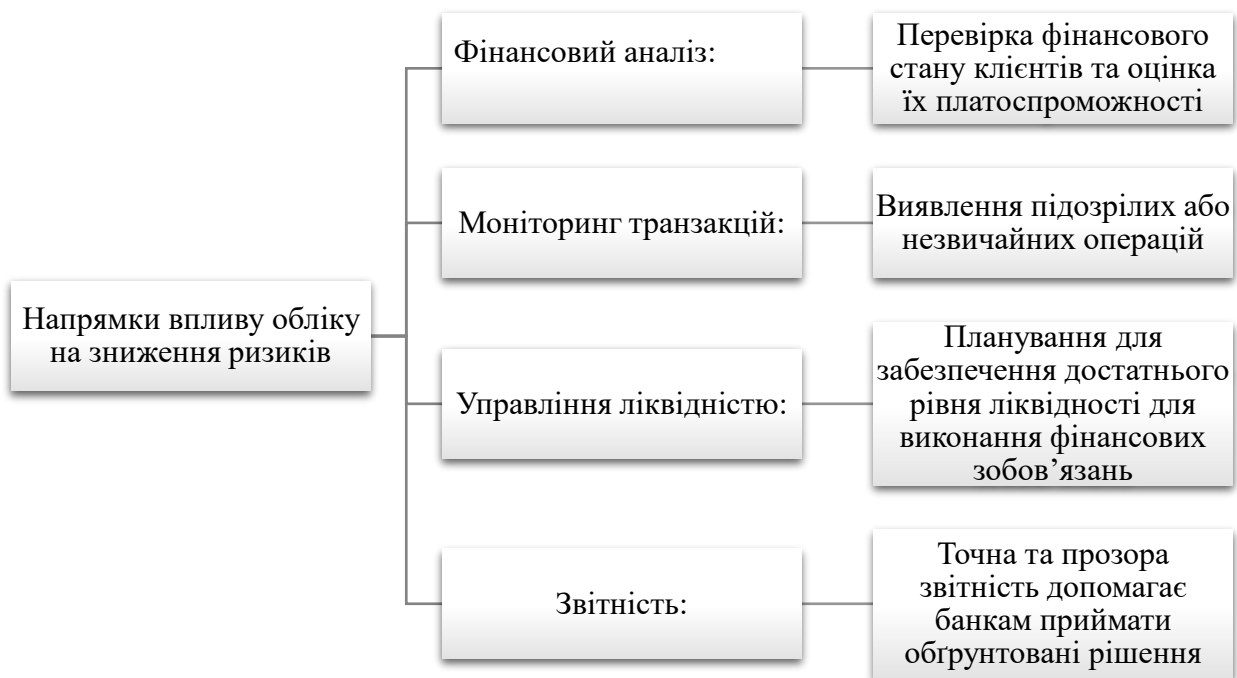

Рис. 1. Вплив бухгалтерського обліку на зниження ризиків.

Джерело: розроблено автором.

Облік забезпечує чіткий і достовірний запис усіх фінансових операцій, що допомагає виявляти аномалії, запобігати шахрайству та контролювати витрати. Прозорість облікових даних дозволяє керівництву й акціонерам оцінювати реальний фінансовий стан компанії.

Облікові дані є базою для аналізу фінансової ефективності, що дозволяє визначати слабкі місця та можливості для оптимізації, а точні дані допомагають у розробці стратегій розвитку, оцінці ризиків та прогнозуванні майбутніх показників.

Ефективний облік дозволяє банкам аналізувати кредитоспроможність клієнтів, оцінювати ліквідність та визначати потенційні ризики, а своєчасний контроль і звітність допомагають мінімізувати операційні та ринкові ризики.

Дані, отримані через облік, допомагають керівникам приймати довгострокові стратегічні рішення, які враховують фінансову стабільність банку, що сприяє оптимізації ресурсів і забезпеченню сталого розвитку.

У сучасних умовах виникає необхідність створення ефективної системи оцінки та стратегічного управління ризиком ліквідності, що дозволить сформувати систему управління фінансовою безпекою банку. Важливо

враховувати, що показники, які використовуються для оцінки ризику, мають враховувати не лише співвідношення між активами і пасивами, але й терміни їх погашення. Такий набір інструментів допоможе оцінити ризик ліквідності та дозволить здійснювати облік наявного потенціалу залучених коштів, відстежувати їх рух на рахунках клієнтів і прогнозувати можливі відтоки капіталу.

Література

1. Боднар О. А., Тішечкіна К. В., Іваненко Г. Ю. Методи управління та зниження кредитних ризиків у банківській діяльності. *Електронне наукове видання з економічних наук «Сучасна Економіка»*. 2019. Вип.15. С.21–26.
2. Волкова В. В., Власенко О. С. Покращення якості кредитного портфеля як засіб зниження кредитних ризиків банку. *«Економіка та організація управління»*. 2021. Вип. 2, №42. С.76–82.
3. Бурденко І., Пожар О. Розкриття інформації про банківські ризики у фінансовій звітності. *Вісник НБУ*. 2006. № 7. С. 50-54.

Чернега В.О.,

здобувачка вищої освіти

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Національний університет «Одеська політехніка»

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Балан А.А.,

к.е.н., доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту

Національний університет «Одеська політехніка»

м. Одеса, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ В ШВЕЙЦАРІЇ

Бухгалтерський облік у Швейцарії має унікальні особливості, зумовлені як національним законодавством, так і міжнародними стандартами. Країна

використовує гнучку систему регулювання, яка дозволяє підприємствам обирати між Швейцарськими стандартами GAAP та міжнародними стандартами фінансової звітності (IFRS) залежно від їхньої діяльності та вимог інвесторів. Важливим аспектом є поділ між фінансовим та податковим обліком, що визначає специфіку звітності та підходів до оподаткування. У даній тезі розглянуто ключові аспекти організації обліку в Швейцарії, його нормативну базу та вплив на економічну діяльність компаній.

В Швейцарії дозволяється вести облік 2 способами.

- Облік відкритих позицій – це облік тільки оплат (відображаючи господарські операції відразу на витратах та доходах), компанія може не проводити в обліку рахунки від постачальників та рахунки виписані клієнтам. Господарські операції визнаються лише тоді, коли здійснюється оплата.

- Детальний облік – Облік відображає всі операції. Які включатимуть усі операції як проводки з отриманих рахунків від постачальників, випущених рахунків клієнтам [1].

Тобто детально відображаються дебіторська та кредиторська заборгованість, нарахування заробітної плати і т.д.

Компанії зазвичай обирають спосіб виходячи з розміру підприємства, кількості документів і потреб підприємства.

В обліку дебіторської та кредиторської заборгованості обліковий запис ведеться для кожного окремого клієнта та постачальника. Там фіксуються всі рухи (рахунки, платежі). Потім загальна сума переноситься до Головної Книги фінансового обліку (General Ledger).

У Швейцарії наступні компанії зобов'язані вести бухгалтерський облік і готувати фінансову звітність відповідно до правил, визначених у Швейцарському зобов'язальному кодексі (ст. 957):

- юридичні особи (акціонерні товариства, ТОВ, кооперативи, асоціації та фонди);

- індивідуальні підприємці та партнерства, які за останній фінансовий рік досягли обсягу продажів щонайменше 500 000,00 CHF швейцарських франків.

Індивідуальні підприємці та партнерства з оборотом менше 500 000,00 CHF швейцарських франків повинні вести принаймні спрощену бухгалтерську звітність, яка охоплює лише доходи, витрати та активи [1].

Отже, кожен, хто відкриває чи керує бізнесом, повинен мати принаймні базові знання з бухгалтерського обліку та фінансів. Це дає їм змогу пояснити фінансовий стан своєї компанії на основі своїх бухгалтерських записів, що важливо, наприклад, під час отримання кредиту в банку.

У Швейцарії компанії ведуть облік на основі принципів Swiss GAAP FER або IFRS, але немає обов'язкової вимоги мати окремий документ про облікову політику.

Ведення бухгалтерії має відповідати принципам належного бухгалтерського обліку. Згідно статті 958 Швейцарського зобов'язального кодексу принципами бухгалтерського обліку є:

- ясність і зрозумілість: фінансова звітність має бути представлена у чіткій та зрозумілій формі;
- повнота: у фінансовій звітності повинна бути включена вся суттєва інформація;
- надійність: представлена інформація має бути достовірною та не містити суттєвих помилок;
- суттєвість: фінансова звітність повинна зосереджуватися на інформації, яка є важливою для користувачів;
- обережність: активи мають оцінюватися, а потенційні збитки повинні визнаватися, якщо вони ймовірні;
- послідовність: методи оцінки та подання інформації повинні використовуватися послідовно протягом часу;
- заборона взаємозаліку: активи та зобов'язання, а також витрати та доходи, загалом не повинні взаємно зараховуватися;
- інвентаризація: існування окремих статей балансу має підтверджуватися інвентаризацією або іншими відповідними доказами [2].

В Україні є обов'язковим для кожного підприємства мати облікову політику, яка затверджується наказом керівництва. В Швейцарії компанії зобов'язані дотримуватися загальноприйнятих стандартів без додаткових оформлень наказів чи інших документів. Це показує більшу гнучкість у веденні бухгалтерського обліку в Швейцарії.

Систематизовану інформацію щодо облікової політики в Україні та Швейцарії наведено в табл. 1.

Таблиця 1 Особливості облікової політики в Україні та Швейцарії [2, 3, 4, 5, 6]

Критерій	Швейцарія	Україна
Основний закон	Швейцарський Кодекс зобов'язань	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»
Стандарти обліку	Swiss GAAP FER, IFRS	НП(С)БО (національні стандарти) або МСФЗ (IFRS) для великих підприємств
Обов'язковість облікової політики	Компанії не зобов'язані мати окремий документ, але ведуть облік за визначеними принципами	Обов'язковий наказ про облікову політику, який визначає методи оцінки та ведення обліку
Форма документа	Визначається внутрішньо, але не обов'язково наказ	Обов'язковий наказ про облікову політику
Визнання виручки	За принципом нарахування, у відповідності до міжнародних стандартів	За НП(С)БО або МСФЗ
Фінансова звітність	Може бути скороченою для малих компаній	Визначена законодавством, обов'язкова подача звітності до податкових органів

Джерело: розроблено автором на основі [2, 3, 4, 5, 6].

Отже, аналіз облікової політики в Швейцарії та Україні дав можливість виділити ключові аспекти та відмінності. Облікова політика в Швейцарії:

- орієнтована на прозорість, міжнародні стандарти (Swiss GAAP FER, IFRS);

- високий рівень контролю з боку регуляторів, чіткі правила податкового обліку;
- обов’язковий аудит для середніх та великих підприємств;
- використовується подвійний запис, деталізовані вимоги до фінансової звітності.

Облікова політика в Україні:

- в основі – національні стандарти бухгалтерського обліку (П(С)БО) або міжнародні стандарти (IFRS) для певних підприємств;
- податковий облік значно впливає на фінансову звітність;
- часто використовуються спрощені форми звітності для малого та середнього бізнесу;
- облік ведеться в гривнях.

Облікова політика впливає на процес прийняття рішень та визначає структуру звітності. В Україні акцентується на відповідності податковим нормам, а в Швейцарії акцент на прозорість.

Література:

1. Eidgenössisches Departement für Wirtschaft, Bildung und Forschung (WBF). Welche Art von Buchhaltung muss geführt werden? 2025. URL: <https://www.kmu.admin.ch/kmu/de/home/praktischeswissen/finanzielles/buchhaltung-und-revision/buchhaltungspflicht-fuer-handelsgesellschaften> (Дата звернення 30.03.2025).
2. Swiss Code of Obligations. Federal Legal Portal of Switzerland, 2025. URL: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/27/317_321_377/de (Дата звернення 30.03.2025).
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 14.07.2020 №776-IX// Відомості Верховної Ради України. 1999. 16 лип. №40 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (Дата звернення 30.03.2025).

4. Центральне управління Міністерства фінансів України. Новини, 2025. URL: <https://cvp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/629824.html> (Дата звернення 30.03.2025).

5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», 2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001201-13> (Дата звернення 30.03.2025).

6. International Financial Reporting Standards (IFRS). List of Standards, 2025. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/> (Дата звернення 30.03.2025).

Щербак Д.О.,

здобувачка вищої освіти

спеціальність 071 Облік і оподаткування

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Гнатєва Т.М.

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

РЕЗЕРВИ БАНКІВ: ОБЛІК ТА СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ

У 2025 році банківський сектор України перебуває у фазі глибоких трансформацій, зумовлених як внутрішніми викликами, так і глобальними економічними процесами. На фоні воєнного стану, інфляційного тиску, активної діджиталізації та необхідності фінансування процесів відновлення країни після збройної агресії з боку РФ, питання ефективного управління банківськими резервами набуває особливого значення. Резерви банків, з одного боку, виконують роль фінансового буфера та гаранта стабільності, а з іншого - є

інструментом стратегічного управління ризиками та забезпечення ліквідності в умовах невизначеності.

Актуальність дослідження визначається кількома чинниками. По-перше, зростає роль резервів у забезпеченні фінансової стійкості банків у часи економічної турбулентності. По-друге, сучасна нормативно-правова база зазнає змін відповідно до стандартів Базеля III та вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), що висуває нові вимоги до методів обліку та формування резервів. По-третє, динамічний розвиток фінансових технологій та інтеграція штучного інтелекту в процеси оцінки ризиків створюють передумови для зміни класичних моделей управління резервами. Усі ці аспекти формують нову парадигму банківського стратегічного менеджменту, де ключову роль відіграє якість формування, обліку та використання резервів.

Об'єктом дослідження є система формування, обліку та стратегічного управління резервами в банківських установах України.

На сьогодні структура резервів банків в Україні регулюється положеннями Національного банку України, зокрема Положенням №351 «Про визначення розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями», адаптованим до вимог МСФЗ 9 «Фінансові інструменти». Основна увага приділяється формуванню резервів під кредитні ризики. Водночас до резервів відносяться також резерви під валютні, процентні, операційні ризики, ризики ліквідності та ринкові ризики [4, с. 190].

Національний банк продовжив курс на посилення вимог до прозорості облікової політики банків та покращення оцінки очікуваних кредитних втрат. Основною інновацією стало широке впровадження ризик-орієнтованого підходу із застосуванням автоматизованих систем, які дозволяють у реальному часі моделювати ризики та формувати резерви на основі Big Data та AI-аналітики. Деякі провідні українські банки, зокрема державні ПриватБанк та Ощадбанк, уже перейшли на прогнозну модель оцінки втрат, яка враховує не лише історичні дані, а й сценарне прогнозування на макро- та мікроекономічному рівні [3, с. 129].

Також відбувається посилення стратегічної ролі резервів у системі корпоративного управління банку. Успішні фінансові установи будують свої стратегії управління не лише на уникненні ризиків, але й на активному маневруванні в межах дозволеного ризику - так званий *risk appetite framework*. Це дозволяє банкам використовувати резерви не як «мертву» вагу, а як інструмент підвищення конкурентоздатності, фінансової гнучкості та підтримки довіри з боку інвесторів і вкладників [2, с. 83].

Загалом, підхід до стратегічного управління резервами змінюється. Якщо раніше ключовим фактором була консервативність, то сьогодні акцент робиться на адаптивність, прозорість, цифрову трансформацію обліку та інтеграцію з системами стратегічного планування. У зв'язку з цим, банки активно залучають фахівців з *Data Science*, розробляють власні математичні моделі управління ризиками, будують цифрові платформи для управління резервами, інтегрують облік у хмарні ERP-системи.

Окрему увагу варто приділити питанням аудиту та прозорості в системі обліку резервів. Більшість банків проходять зовнішній аудит відповідно до міжнародних стандартів, а звітність публікується на відкритих платформах НБУ. Однак виникають нові виклики - необхідність забезпечити відповідність швидкозмінному законодавству, гармонізувати звітність із міжнародними вимогами, а також забезпечити кібербезпеку у процесі цифрового обліку.

Ще однією сучасною тенденцією є децентралізація управління резервами в межах банківської групи. Якщо раніше стратегічні рішення ухвалювалися виключно в головному офісі, то зараз усе частіше використовується модель «локальної автономії» - коли окремі бізнес-одиниці мають повноваження щодо формування резервів залежно від специфіки портфеля активів [5, с. 46].

Важливо зазначити, що в умовах війни резерви банків також виконують соціальну функцію - зокрема, забезпечують можливість банкам підтримувати кредитування малого та середнього бізнесу, житлового сектору, агросектору та військово-промислового комплексу. Відповідно, держава через механізми часткового гарантування, пільгового оподаткування та рефінансування стимулює

банки до формування «цільових резервів» під критичні галузі економіки [6, с. 138].

Система обліку та стратегічного управління резервами банків України перебуває в процесі глибокої еволюції. Вона переходить від консервативних моделей до адаптивних, від ручного обліку до цифрових рішень, від ізольованих дій до інтегрованих стратегій. Формування резервів уже не розглядається як технічна операція, а стає елементом стратегічного менеджменту, що потребує високого рівня прозорості та гнучкості [1, с. 138].

У контексті відновлення економіки України після війни, грамотне управління резервами стане запорукою стійкості банківської системи, її спроможності до фінансування трансформаційних процесів та виконання ключової ролі у забезпеченні економічного суверенітету держави.

Література:

1. Головкова Л., Крисанова Н., Добрик Л. Підвищення ефективності діяльності банку шляхом управління витратами. *Review of transport economics and management*. 2021. № 5(21). С. 134–142.

2. Грицишин А. Т. Міжнародні резерви країн Європейського Союзу: теорія і практика управління: монографія. Львів: Сполом, 2021. 224 с.

3. Еркес О., Калита О., Сундук Т. Банківська система України в умовах війни. *SCIENTIA·FRUCTUOSA (Вісник Київського національного торговельно-економічного університету)*. 2022. № 144(4). С. 122–133.

4. Кондро П. В. Управління міжнародними резервними активами в контексті забезпечення боргової стійкості. *Бізнес Інформ*. 2021. Вип. 9. С. 189–195.

5. Хохич Д., Любіч О., Бортніков Г., Клименко К., Кульбачний С. Міжнародні резерви центральних банків: критерії адекватності та нагромадження. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. Вип. 5 (52). С. 40–51.

6. Чайковський Я., Чайковська І., Чайковський Є. Ефективність діяльності банківських установ в Україні. *Світ фінансів*. 2022. № 3(72). С. 127–140.

Яцентюк В.В.,

здобувачка вищої освіти

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Гнатська Т.М.

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

ЕКОІННОВАЦІЇ В АГРОСЕКТОРІ: ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сучасні глобальні виклики, пов'язані зі зміною клімату, виснаженням природних ресурсів та деградацією екосистем, актуалізують необхідність переходу до екологічно орієнтованих моделей господарювання. Аграрний сектор, як один із найбільших споживачів природних ресурсів, має ключове значення в контексті впровадження екоінновацій [1]. У світлі підписання Україною міжнародних екологічних угод, зокрема Паризької кліматичної угоди, актуальність дослідження впровадження екоінновацій набуває стратегічного значення.

Екоінновації – це нові або удосконалені продукти, процеси, технології або управлінські практики, які ведуть до зменшення негативного впливу на довкілля [2]. У сільському господарстві їх можна класифікувати наступним чином (рис.1).

До технологічних екоінновацій також належать інтегровані системи захисту рослин, вертикальні ферми, агровиробництво в умовах контрольованого середовища (СЕА), біоенергетика на базі аграрних відходів тощо. Їх сутність та екологічний ефект наведено в таблиці 1.

Рис. 1. Класифікація екоінновацій в аграрному секторі.

Джерело: розроблено автором за даними [3].

Не менш важлива роль організаційних екоінновацій, що пов’язані не стільки з новими технологіями чи продуктами, скільки з управлінськими та організаційними підходами, які дозволяють знизити негативний вплив на довкілля, покращити ефективність використання ресурсів, підвищити сталу конкурентоспроможність підприємства.

Таблиця 1 Сутність та вплив технологічних екоінновацій в агросекторі

Екоінновація	Суть	Екологічний ефект
Прецизійне землеробство	Використання GPS, дронів, сенсорів для цільового внесення добрив	Зменшення викидів, економія ресурсів
Біопестициди	Препарати на основі природних мікроорганізмів	Зниження хімічного навантаження на довкілля
Сівозміна та сидерація	Відновлення ґрунтів за рахунок природних методів	Покращення структури ґрунту, зменшення ерозії
Вертикальні ферми	Вирощування в багаторівневих конструкціях з контрольованим кліматом	Рациональне використання простору і води
Біоенергетика	Використання аграрних відходів для виробництва енергії	Зниження викидів CO ₂ , зменшення залежності від палива

Джерело: розроблено автором за даними [3, 4].

Екологічний аудит дозволяє:

- 1) підвищення ефективності екологічного управління;
- 2) зменшення фінансових витрат на природоохоронні заходи;
- 3) надання довіри інвесторів та партнерів через прозорість у питаннях довкілля;
- 4) можливість отримання сертифікатів екологічної відповідності, що є конкурентною перевагою [7].

Впровадження стандарту ISO 14001 у сільському господарстві призведе до ряду значущих результатів, як економічних, так і екологічних:

1. Поліпшення екологічних показників.
2. Економічні вигоди: економія ресурсів.
3. Покращення іміджу та конкурентоспроможності.
4. Відповідність нормативним вимогам.
5. Постійне вдосконалення.

Впровадження ISO 14001 у сільському господарстві не тільки покращує екологічну ситуацію, але й надає підприємствам стратегічні переваги у вигляді економічної вигоди, підвищення конкурентоспроможності та відповідальності перед суспільством [8].

Сучасні цифрові технології відіграють важливу роль у впровадженні екоінновацій. Зокрема, використання big data, інтернету речей (IoT), блокчейн-систем дозволяє здійснювати точне планування посівів, моніторинг стану ґрунтів, керування водними ресурсами та забезпечувати прозорість агровиробничих ланцюгів [4].

Це не лише підвищує ефективність виробництва, але й мінімізує навантаження на навколишнє середовище. Цифрові технології також відкривають нові можливості для кооперації між фермерами, науковцями та споживачами шляхом обміну даними в реальному часі.

Попри початкові витрати, екоінновації мають потенціал зменшення витрат на добрива, паливо, воду та підвищення врожайності. Вони також підвищують конкурентоспроможність аграрного бізнесу на європейських ринках, орієнтованих на сталість [5]. Основні економічні переваги наведені на рис. 2.

Рис. 2. Переваги та економічна доцільність впровадження екоінновацій

Джерело: розроблено автором.

Україна має значний потенціал для розвитку екоінновацій: родючі ґрунти, великий аграрний сектор, високий попит на екологічно чисту продукцію. Проте впровадженню екоінновацій заважають такі бар'єри:

- 1) низький рівень екологічної свідомості фермерів;
- 2) обмежений доступ до фінансування;
- 3) відсутність стимулюючої політики [6].

Для подолання цих бар'єрів важливим є розвиток агроосвіти, державне стимулювання та партнерство між бізнесом, наукою і громадою. Необхідно також активізувати міжнародне співробітництво в рамках програм підтримки зеленої економіки та агроекологічного переходу.

Отже, екоінновації – це не лише технологічна модернізація, а й шлях до гармонізації економічного зростання з екологічною відповідальністю. Їх впровадження сприятиме формуванню нової парадигми агровиробництва, що ґрунтується на принципах сталого розвитку. Україна, маючи унікальні природні ресурси та науковий потенціал, здатна стати одним із лідерів екоорієнтованого аграрного виробництва.

Література

1. Малик М.Й., Лупенко Ю.О. Сталий розвиток сільського господарства України. Київ : НААН, 2021. 256 с.
2. OECD. Eco-innovation in industry: Enabling green growth. Paris: OECD Publishing, 2010. 197 p.
3. Єгоров І. Ю., Павлов О. П. Екологічні інновації: теорія та практика. Київ: Ін-т екон. прогнозування НАН України, 2019. 188 с.
4. FAO. Precision agriculture and the future of farming in Europe. Rome: FAO, 2020. 64 p.
5. Сільське господарство України: статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2023. 248 с.
6. Rizos V., Behrens A., Kafyeke T., Hirschnitz-Garbers M., Ioannou A. Barriers and drivers for eco-innovation: evidence from European SMEs // Journal of Cleaner Production. 2020. Vol. 128. P. 120–131.
7. Про екологічний аудит: Закон України від 24 трав. 2007 р. № 1868-V (в редакції станом на 16 жовт. 2020 р.) // Відомості Верховної Ради України. 2007. № 29. Ст. 389.
8. Про прийняття національних стандартів : Наказ від 15 груд. 2020 р. № 449 / Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості». Київ, 2020. 12 с.

ЗМІСТ

Андонова Ф.А. ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ: НОВІ ПІДХОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ	3
Бова А.О. ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ СТАДОМ ТА ГОДІВЛЕЮ: ВПЛИВ НА ПРИБУТКОВІСТЬ БІЗНЕСУ	7
Бондарук Д.В. ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ	12
Гузенко М. В. АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ	17
Гузенко М. В. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	22
Донченко Д.К. КІБЕРБЕЗПЕКА, ЯК БЕЗПЕКА ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА	27
Донченко Д. К. ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ТА РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ	31
Коваленко О.Р. ІННОВАЦІЙНІ ПАРАДИГМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ	35
Ковальчук В.С., Гузенко М.В. РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В ЕКОНОМІЧНОМУ ЗРОСТАННІ УКРАЇНИ	40
Колос В.В. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	43
Колос В.В. СИСТЕМА МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ (НА ПРИКЛАДІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»)	48

Костильов І.О. ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ	53
Кришталевич М. В. УПРАВЛІННЯ СТАРТАПАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ, АДАПТАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ТА ПОТЕНЦІАЛ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	59
Кучеревський А.О. ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОРТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У СТРАТЕГУВАННІ РОЗВИТКУ МОРСЬКИХ ПОРТІВ	62
Макарова Т.О. РИЗИКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ	69
Макарова Т.О. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ НАДАННЯ ПОСЛУГ В ТОВ «НОВА ПОШТА»	75
Морозов Д.П., Максимчук С.С. ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ В УПРАВЛІННІ ФОРМУВАННЯМ ІНТЕНСИВНОГО ТИПУ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	79
Сенніков А.О. ВПЛИВ PsyOps НА ЕКСПОРТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ, МІЖНАРОДНУ ТОРГІВЛЮ ТА БІЗНЕС-ОПЕРАЦІЇ ТА ЇХ РОЛЬ У ПРОГНОЗНОМУ БІЗНЕС- ТА ЕКОНОМІЧНОМУ АНАЛІЗІ	85
Соломонова В.В. ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА АДАПТАЦІЯ	91
Сорока А.Ю. ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ В ОБЛІКУ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ ТА ЇХ АДАПТАЦІЯ В УКРАЇНІ	96
Танасова Г.Д. ОБЛІК ЯК ІНСТРУМЕНТ МІНІМІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ	99

Чернега В.О. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ В ШВЕЙЦАРІЇ	103
Щербак Д.О. РЕЗЕРВИ БАНКІВ: ОБЛІК ТА СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ	108
Яцентюк В.В. ЕКОІННОВАЦІЇ В АГРОСЕКТОРІ: ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	112
ЗМІСТ	117

